

Jakten på det perfekta resultatet

En studie om hur man bedömer läsförmåga i åk 2

Ulrika Enmark & Teresa Stenberg

VT 2017

Examensarbete, 30 hp

Specialpedagogprogrammet, 90 hp

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att beskriva hur två skolor med likartade förutsättningar från samma skolområde, arbetat med resultaten av den obligatoriska kommunala screeningen i åk 2 vårterminen 2016. Studien avser också att klargöra hur kommunikationen angående screeningen mellan de olika nivåerna fungerar, till exempel mellan kommunens centrala tjänstemän och rektor, samt vidare ut till verksamheten. Avsikten är även att belysa hur den årliga screeningen påverkar specialpedagogers arbete, samt hur de olika skolornas arbete skiljer sig åt. Vi har undersökt detta ur ett sociokulturellt perspektiv och har använt intervjuer och dokumentstudier som datasamlingsmetod. Vi har intervjuat nio personer i olika positioner inom kommunen för att få en så heltäckande bild av processen som möjligt. Även ett stort antal informella samtal med personer som har beröring med ämnet har skett och har fördjupat förståelsen av det som undersökts. De dokument som studerats har varit instruktioner till genomförandet av screeningen (från kommunens intranät) samt statistik från Skolverkets databas SIRIS. Resultatet visade att arbetet med screeningen skiljer sig åt mellan de två skolorna, framför allt i efterarbetet med resultaten och påverkan på specialpedagogens arbete. Den ena skolan genomför ett arbete med träningstillfällen som sedan avslutas med ett nytt testtillfälle. Allt detta sker på uppdrag av rektor. På den andra skolan genomför ansvarig pedagog ett självständigt arbete med fokus på samarbete eftersom hen anser att det är vad gruppen främst behöver. Dessa skillnader i arbetssätt menar vi hör samman med olikheter i kontinuitet i personalsituationen samt ledningens inställning till resultat. Studien har också visat på brister i kommunikationen mellan de olika organisationsnivåerna och en tveksamhet till materialets utformning. Detta har vi tolkat som att screeningen som fenomen är ifrågasatt, utifrån aktuell läroplans synsätt och modern forskning kring bedömning.

Nyckelord: analys, kommunikation, målstyrning, screening, likvärdighet

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	3
Kontextuell bakgrund – screeningens sammanhang i kommunen	4
Kommunen	4
De undersökta skolorna	5
Huginskolan	6
Muninskolan	8
Sammanfattning gällande likheter och skillnader mellan de båda medverkande skolorna.	10
Likheter	10
Skillnader	11
Bakgrund och teoretiska utgångspunkter	12
1990-talets skolförändringar i västvärlden och i Sverige	12
Marknadsekonomiska skäl för ökad mätbarhet	12
PIRLS och PISA – internationella mätningar med stort genomslag	13
Skolans likvärdighet i mätningarnas spår	13
Kunskapsmätningar och välfärd	14
Effekter av ökade kunskapsmätningar i svensk skola	14
Resultatstyrning	15
Styrdokumentet och bedömning	15
Screening i kommun X	16
Teorier och perspektiv	19
Teorier	19
Specialpedagogiska perspektiv	19
Tidigare forskning gällande kunskapstestning	21
Forskningsresultat om bedömning	21
Språkester som används i Sverige	21
Internationella studier om läsförståelsetester	22
Undersökning av analysverktyg för läs- och skrivförmåga	22
Normerade lästest	23

Metod	24
Flermetodsforskning	24
Intervjuer	24
Dokumentstudier	25
Urval	25
Tillförlitlighet och trovärdighet	25
Etiskt perspektiv	26
Genomförande	26
Analysmetod	26
Resultat	28
Hur arbetet med den kommunala screeningen är organiserat på olika nivåer	28
Hur den kommunala screeningen påverkar specialpedagogers arbete	34
Hur de olika skolorna arbetar med den kommunala screeningen	37
Analys och diskussion	40
Resultat och kommunikation – koppling till teoretiska utgångspunkter	40
Diskussion kring resultat och kommunikation	40
Hur är arbetet med den kommunala screeningen organiserat, på olika nivåer?	41
Beskrivning av mål- och resultatstyrning	41
Organisation och resultat – diskussion och egna tankar	42
Hur påverkar den kommunala screeningen specialpedagogers arbete?	44
Forskning och teorier kring tester	44
Diskussion kring specialpedagogens uppdrag	45
Finns det skillnader mellan de båda skolornas arbete med den kommunala screeningen och hur ser denna ut?	47
Likvärdighet, resultat och analys – teoretiska utgångspunkter	47
Likheter och skillnader i skolornas arbete – vad beror de på?	48
Avslutande diskussion	50
Metoddiskussion och tankar kring fortsatt forskning	51
Källförteckning	53
Bilagor	55

Inledning

Vad sker när vi läser? Ögat följer svarta bokstavstecken på det vita papperet från vänster till höger, åter och åter. Och varelser, natur eller tankar, som en annan tänkt, nyss eller för tusen år sen, stiger fram i vår inbillning. Det är ett underverk större än att ett sädeskorn ur faraonernas gravar förmåtts att gro.

Olof Lagercrantz

Nog är det i sanning ett mirakel var gång som ett barn erövrar läsning som färdighet och kan öppna alla de dörrar till andra världar som väntar där bland de svarta strama streck som i rätt kombinationer blir det vi kallar bokstäver, ord, mening och kontext. Att erövra förmågan att kunna läsa är i sig betydelsefullt för den enskilda individen liksom för samhället som institution då läsförmågan gör det möjligt för barnet att i förlängningen vara en del av och delta i den demokratiska processen. I Sverige betraktas detta som så viktigt att skollagen fastslår att skolan som institution ansvarar för att varje elev efter avslutad skolgång kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt (Skolverket, 2011)

Vi, författarna av detta examensarbete, har en lång erfarenhet av arbete som lärare i den kommunala grundskolan då vi båda tog vår lärarexamen 2001. Vårt huvuduppdrag innan specialpedagogstudierna har varit undervisning i ämnet svenska. Genom åren har vi noterat ett ökat mätande av elevers läsförmåga genom så kallade screeningtester. Vi har själva genomfört den här typen av testningar och med hjälp av resultaten till exempel ansett oss kunna avgöra vilka elever som behövt mer stöd i ämnet svenska. Till en början gjorde vi detta utan att ifrågasätta förfarandet men med tiden blev vi allt mer frågande inför bakgrunden till detta myckna testande samt om syftet och det faktiska utfallet verkligen blev som det i teorin utlovats. I samband med våra pågående studier i specialpedagogik kom tillfället att undersöka detta närmare och förhoppningsvis besvara några av alla våra frågor.

Kommun X genomför sedan år 2006 en obligatorisk screening av läsförmågan hos elever i årskurs 2. Syftet med detta var enligt dåvarande chefen för barn och grundskolan att genom tidiga insatser öka måluppfyllelsen i åk 9. Elever som inte klarar testningens mål ska erbjudas stöd.

Vi har genom informationen på kommunens hemsida och i informella samtal med tjänstemän på kommunens skol och kulturkontor förstått att systemet med årliga testningar och det långsiktiga målet aldrig utvärderats. Via informella samtal med pedagoger har det framkommit uppgifter om att efterarbetet med screeningresultaten ser mycket olika ut på olika skolor liksom att vissa skolor låter eleverna träna i förväg för få ett bättre resultat. Detta skapade flera frågor hos oss, till exempel gällande kravet på en likvärdig utbildning.

Vi tolkar det specialpedagogiska uppdraget som en position att bevaka elevers rättigheter till en god och likvärdig utbildning oavsett förutsättningar. Vi ser också i uppdraget en plikt att ständigt arbeta för förbättrade, inkluderande lärmiljöer där elever i så liten utsträckning som

möjligt betraktas som orsaken till elevers svårigheter och istället fokusera på systemet och dess brister. Detta gör det angeläget att närmare undersöka saker som i vår arbetsvardag tas för givna, till exempel obligatorisk testning av elever som kan komma att påverka det specialpedagogiska uppdraget i stor utsträckning då elever som inte klarar testningens mål ska ges stöd.

Trots de bästa av intentioner så var svenska elevers resultat i internationella kunskapsmätningar under det sista decenniet sjunkande (Skolverket, 2015). Den senaste mätningen från PISA visar dock på ett trendbrott. (Skolverket, 2016a) Bristen på avsaknad av goda resultat under en sådan lång tid har skapat debatter om vad som gått fel med skolan och hur det ska kunna förändras. Åsa Wedin (2010) lyfter fram att kraven på mätbara resultat inom utbildningsväsendet har ökat i hela västvärlden, inte bara i Sverige, vilket öppnat upp för ett större intresse av att kunna testa och diagnostisera elevers kunskaper på ett lätt och enkelt sätt. Syftet har varit att dela upp resultaten i till exempel de som inte kan läsa överhuvudtaget och de som förvärvat kunskapen att kunna använda språket på ett rikt och nyanserat sätt.

Detta menar Wedin (2010) är något som behöver betraktas med en kritisk blick då bedömningar av sådant slag är mer än bara en uppskattning av en förmåga. Bedömningarna är i själva verket representationer av ideologiska konstruktioner som behöver sättas i en kontext för att förstås i relation till det som i själva verket bedöms. Ytligt sett mäts till exempel elevers läsförmåga i en viss ålder i relation till andra elever i samma ålder men vem har konstruerat gränserna för bedömningen och vem har bestämt hur resultaten ska tolkas? Vilka elevgrupper deltar i mätningarna och kanske ännu viktigare; vilka elevgrupper deltar inte?

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att beskriva hur två skolor med likartade förutsättningar från samma skolområde, arbetat med resultaten av den obligatoriska kommunala screeningen i åk 2 vårterminen 2016.

Studien avser också att klargöra hur kommunikationen angående screeningen mellan de olika nivåerna fungerar, till exempel mellan kommunens centrala tjänstemän och rektor, samt vidare ut till verksamheten.

Avsikten är även att belysa hur den årliga screeningen påverkar specialpedagogers arbete, samt hur de olika skolornas arbete skiljer sig åt.

Konkretiserat blir våra frågeställningar följande:

- Hur är arbetet med den kommunala screeningen organiserat, på olika nivåer?
- Hur påverkar den kommunala screeningen specialpedagogers arbete?
- Hur ser skillnaderna ut mellan de båda skolornas arbete med den kommunala screeningen och användningen av resultaten?

Kontextuell bakgrund – screeningens sammanhang i kommunen

I detta avsnitt beskrivs den aktuella kommunens organisation av skolverksamheten och hur resursfördelningen fungerar. De utvalda skolorna beskrivs också samt förklaringar av vanligt förekommande begrepp som används i arbetet kring elever från andra länder

Kommunen

Studien har genomförts i en medelstor kommun i norra delen av Sverige. Det finns många mindre skolenheter i kommunen beroende på att kommunen ytmässigt är mycket stor och vidsträckt.

Organisation

Skolverksamheten är indelad i geografiska områden med var sin chef, som i sin tur delar in sitt område i rektorsområden med minst en rektor, beroende på skolornas storlek. Ledningsgruppen för kommunen sitter i centralorten och består av områdeschefer och skolchefer.

Det finns en central elevhälsa som består av sjukvårdspersonal, språkteam och pedagogiskt stödteam. Det är språkteamet som ansvarar för organisation och genomförande av den årliga screeningen av läsförmåga för de yngre åldrarna; till en början höst och vår i årskurs 2 och sedan 2016 på våren i årskurs 1 och 2. Språkteamet består bland annat av läs och skrivutvecklare som ansvarar för att den handlingsplan för läs- och skrivutveckling som kommunen arbetar efter efterföljs. Rutinen med obligatorisk screening har pågått sedan 2006 och är en del av denna plan. (Kommun X, 2012).

Resursfördelning

Kommunen har en politisk nämnd som fördelar resurser på tre nivåer, till förskolechef/rektor, till områdesnivå och slutligen till skolnivå. Fördelningen fungerar så att det först fördelas en basresurs utifrån antalet elever och ett utjämningsanslag som är baserat på den av Skolverket framtagna SALSA-modellen¹ för att förstärka de skolområden som behöver mer resurser. SALSA är en statistisk modell som jämför skolors resultat av slutbetygen i årskurs 9 efter att viss hänsyn tagits till elevsammansättningen. Påverkande faktorer är föräldrarnas utbildningsnivå, fördelningen pojkar/flickor samt andelen nyinvandrade elever eller elever som har okänd bakgrund. Modellen har använts av Skolverket sedan läsåret 1997-1998. Hur länge den undersökta kommunen använt modellen saknas det uppgifter kring.

Slutligen finns ett tilläggsanslag för extra insatser för barn i behov av särskilt stöd. Det framkommer dock ingenstans hur detta tilläggsanslag fördelas och vilka villkor som gäller för att få det.

¹ Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala SambandsAnalyser

Politiska mål kopplade till skolan i kommun X

Kommun X har höga ambitioner för sina skolverksamheter vilket kommer till uttryck i mål som “Alla barn ska bli sitt bästa jag”, “Alla elever ska kunna läsa efter årskurs 1” och “Alla elever ska vara behöriga till nationella program på gymnasiet.”

Kommunen har även ett dokument ”Handlingsplan för språk-, läs- och skrivutveckling” (2012), som mycket detaljerat beskriver hur skolor ska arbeta för att gynna elevers språkliga utveckling. Den benämns som en rekommendation, men innehåller även obligatoriska delar som ska följas. Förutom förslag på arbete i klassrummet finns också noggrant listat vilket testmaterial som ska användas vid kartläggning och vilka åtgärder som ska vidtagas om resultatet är lågt.

De undersökta skolorna

I vår undersökning har vi fokuserat på två skolor, med liknande förutsättningar vad gäller till exempel avstånd till centralorten, elevsammansättning och höga utjämningsanslag. Skolorna tillhör samma skolområde och samarbetar kring en för området gemensam vision vilket innebär erfarenhetsutbyten och visst gemensamt utvecklingsarbete på kompetensutvecklingsdagar kopplat till den gemensamma visionen. Fortsättningsvis benämns skolorna Huginskolan och Muninskolan.

De båda skolenheterna har ett relativt högt antal elever av utländsk härkomst liksom att det i de samhällen där skolenheterna ligger finns ett stort antal asylsökande personer. Terminologin kring utlandsfödda personer som söker asyl i Sverige utvecklas relativt snabbt då behovet av ett språk för att kunna diskutera frågor som rör asylsökande ökat i samband med de senaste årens oroligheter. Därför väljer vi att förklara och definiera några begrepp som är vanligt förekommande på både Hugin och Muninskolan för att klargöra hur begreppen används på de bägge skolorna och vad som avses när de används i studien.

Enligt Migrationsverket (2016) definieras begreppet asylsökande på följande vis:

“En utländsk medborgare som tagit sig till Sverige och begärt skydd, men som ännu inte fått sin ansökan slutligt prövad av Migrationsverket och/eller migrationsdomstol.”

Enligt Migrationsverket (2016) definieras begreppet nyanländ på följande vis:

En nyanländ person är någon som är mottagen i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd för bosättning på grund av flyktingskäl eller andra skyddsskäl till exempel kvotflykting, massflykting och tribunalvittne, men även av synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter. Även anhöriga till dessa personer anses vara nyanlända. En person är nyanländ under tiden som han eller hon omfattas av lagen om etableringsinsatser, det vill säga två till tre år.

Skolverket (2016b) definierar begreppet nyanländ elev på följande vis;

Med nyanländ elev avses den som har varit bosatt utomlands och som numera är bosatt här i landet eller ska anses bosatt här och som har påbörjat sin utbildning här efter höstterminens start det kalenderår då hon eller han fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet.

Huginskolan

Skolan är en F-9 skola med ungefär 350 elever. Den är centralt belägen i ett gammalt brukssamhälle, 30 km från centralorten. Samhället har ungefär 1500 invånare beroende på hur många asylsökande som för tillfället bor där. De flesta arbetstillfällena i samhället är kopplade till gruvverksamhet och äldreomsorg. Samhället består av både en liten stadskärna och omkringliggande byar i en mer lantlig miljö. Det har under en lång tid varit mycket billigt att köpa sitt boende i samhället vilket gör att även familjer med relativt blygsamma inkomster äger och bor i egna bostäder.

Samhället har tagit emot asylsökande sedan december 2002 då det på kort tid anlände 400 personer till orten. I dagsläget finns det något färre asylsökande, runt 370 stycken personer bor i de lägenheter som Migrationsverket tillhandahåller. Många som kommer till samhället är barnfamiljer eller ensamkommande vuxna män. Det varierar hur länge de asylsökande stannar på orten, asylprocessen kan ta väldigt lång tid, ibland flera år. De flesta asylsökande flyttar i regel snabbt efter att ha fått uppehållstillstånd, ofta går flyttlasset söderut. Orsakerna till det är främst att komma närmare släktingar samt att det upplevs lättare att få permanenta bostäder och fasta arbeten längre söderut.

Tillskottet av invånare har skapat arbetstillfällen på orten inom vård och omsorg, skola och sociala organisationer som Röda korset och Svenska Kyrkan. Mer specifikt för skolan har närvaron av asylsökande förutom ökad bemanning inneburit en utveckling av skolans arbetssätt då en mångkulturell miljö kräver ett interkulturellt ledarskap och väl fungerande pedagogik för att undervisa med många nyanlända elever i klassrummet. En del av personalgruppen har vidareutbildats i arbetssättet ”Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt” som till en början använts framgångsrikt inom undervisning av nyanlända men har visat sig fungera väl för alla elever. Arbetssättet används inte fullt ut i undervisningen.

Verksamhetens organisation och lokaler

Det finns två skolbyggnader; en för F-6 och en för 7-9. Undervisningen i slöjd, musik, hemkunskap och bild bedrivs i högstadiets lokaler, även för de yngre barnen. Idrottsundervisningen bedrivs i en separat byggnad. Skolan har tre rektorer; en för förskolorna, en för F-6 och en för 7-9. Skolans personal möts på gemensamma arbetsplatsträffar, cirka en gång i månaden. Till verksamheten hör också skolsköterska, skolkurator och studie- och yrkesvägledare. Skolsköterska och kurator finns tillgängliga minst tre dagar i veckan och studie och yrkesvägledaren ungefär två dagar i veckan.

Personal

Större delen av den pedagogiska personalen (45 st.) har adekvat utbildning och består till majoriteten av kvinnor. Personalgruppen består av en kärna av pedagoger som arbetat på skolan under en mycket lång tid och successivt fyllts på med medarbetare i takt med att elevunderlaget ökat och förändrats. De specialpedagogiska resurserna är fyra heltidstjänster; två för F-5 och två för 6-9. På grund av personalbrist undervisar en av högstadiets specialpedagoger ungefär 40 % under innevarande läsår.

Resursfördelning

Huginskolan uppbär vid tiden för studien ett av kommunens högsta anslag för socioekonomiska faktorer. Detta beror delvis på att många av eleverna är asylsökande eller nyanlända, men främst kan det kopplas till områdets socioekonomiska förutsättningar. Många elever har föräldrar med en låg bildningsnivå. Arbetslösheten är relativt hög och det finns ett stort antal familjer som har stöd av och kontakt med socialtjänsten.

Det är rektor som ansvarar för tjänsteplanering och organisation utifrån den resursfördelning som görs centralt. Resursfördelningen utgår främst ifrån elevantal, men hänsyn tas även till socioekonomiska faktorer och om det finns grupper/individer med mycket speciella behov.

Gruppnivå

Grupperna är organiserade efter ålder. Åk 2a består av 15 elever, 7 pojkar och 8 flickor och åk 2b av 16 elever, 8 pojkar och 8 flickor. Av 31 elever så rapporterades resultaten från 25 elever in till kommun X.

Nyanlända på Huginskolan

Huginskolan har ett uppdrag från kommun X att organisera sig för att bedriva undervisning för elevgruppen nyanlända. Skolan har en förstelärare med uppdraget att starta upp en mottagningsenhet för nyanlända samt en förstelärare i svenska som andraspråk med uppdraget att utveckla undervisningen för den aktuella elevgruppen.

F-5

På enheten F-5 är den etniska mångfalden stor. Ungefär en tredjedel av eleverna i dessa klasser räknas som nyanlända. Eleverna placeras direkt i klass och går ifrån vissa timmar för undervisning i svenska som andraspråk.

6-9

På enheten 6-9 finns det också en stor etnisk mångfald. Här placeras nyanlända elever en kort period i det som tidigare kallades förberedelseklass men idag benämns "Ankomst" och "Nykomst". Elevernas kunskaper kartläggs och sedan klassplaceras varje elev utifrån kunskapsnivå. Detta sker i verksamheten "Ankomsten". Kartläggning och klassplacering ska vara genomfört inom två månader från det att eleven anlänt till Sverige. Därefter tillhör eleven "Nykomsten" och slussas successivt ut i skolans ämnen tills dess att eleven deltar fullt ut i undervisning i svenskspråkig klass. Väl ute i klass bedrivs undervisningen i svenska som andraspråk samtidigt som undervisningen i svenska. Det innebär i praktiken att eleverna undervisas om och arbetar med samma tema eller ämnesområde men beroende på språknivå med olika nivåer av stöttning. Undervisningen i modersmål och handledning på modersmål sker för det mesta efter skoltid för att inte ta tid från ämnesundervisningen. Eleverna kan även välja svenska som andraspråk på språkvalstimmarna för att få ytterligare förstärkning och stöd med sin språkutveckling.

Individnivå

Skolan har relativt små klasser i alla årskurser. Det är en följd av att många elever har behov av mycket stöttning i skolarbetet liksom att det måste finnas utrymme att med kort varsel öka gruppstorlekarna utifrån hur många nyanlända elever som kommer till orten.

Utvecklingssamtal hålls två gånger per läsår och dokumenteras av ansvarig mentor. Specialpedagogen ansvarar för övrig dokumentation som t ex pedagogiska kartläggningar, utredningar och åtgärdsprogram.

Muninskolan

Skolan är en F-9 skola med ca 100 elever. Den är centralt belägen i en liten ort med ca 1000 invånare, 60 km från centralorten. Invånarantalet varierar utifrån hur många asylsökande som för tillfället bor där. Orten har historisk sett byggts upp kring järnvägen och ett antal mindre industrier av varierande slag. Samhället består av en liten stadskärna och omkringliggande byar placerade i en lantlig miljö. De sista 30 åren har präglats av nedläggning och utflyttning. I dag är äldrevården den största arbetsgivaren och medelåldern är hög. Det har under en lång tid varit mycket billigt att köpa sitt boende i samhället vilket gör att även familjer med relativt blygsamma inkomster äger och bor i egna bostäder.

Samhället har en lång vana av att ta emot asylsökande, redan 1988 kom de första till orten. Antalet personer har varierat mellan 200 - 600 utifrån flyktingströmmen och i dagsläget bor det 370 asylsökande i de boenden som Migrationsverket tillhandahåller. Många av dessa är barnfamiljer, men det finns även ensamstående män. De som får uppehållstillstånd flyttar oftast från orten, men det finns flera fall där familjer har valt att stanna kvar. Det handlar oftast om barnfamiljer, där asylprocessen har tagit lång tid och man har etablerat relationer på orten. Det är dock svårt att hitta bostäder, eftersom Migrationsverket hyr de flesta lägenheter som finns.

På grund av avståndet till centralorten och avsaknaden av arbetstillfällen har samhället minskat i invånarantal. Till följd av detta har samhällsfunktioner som posthantering, hälsa och sjukvård, affärsliv och kollektivtrafik försvunnit eller hotats av nedläggning. Tillskottet av invånare i form av de asylsökande har haft betydelse för överlevnaden av den samhällsservice som återstår liksom det skapat arbetstillfällen inom skola, vård, omsorg och humanitära organisationer som Svenska kyrkan och Röda Korset. I likhet med Huginkolan har närvaron av asylsökande inneburit en förändring i skolans arbetssätt, både vad gäller pedagogik och resurser. Även här har delar av personalen utbildats i ”Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt”. Inte heller på Muninskolan används arbetssättet fullt ut.

Verksamhetens organisation och lokal

Verksamheten är indelad i två arbetslag F-5 och 6-9. All teoretisk undervisning sker i samma byggnad och man går till andra byggnader för undervisning i slöjd, musik, hemkunskap och idrott.

Personal

Den pedagogiska personalen består av 15 personer. Av dem har 10 stycken adekvat utbildning. Fördelningen mellan könen är tämligen jämn. På grund av avståndet till centralorten har skolan under ett par års tid haft svårt att rekrytera och behålla personal längre än läsårsvis, ibland även terminsvis.

Den specialpedagogiska resursen är 1,75 tjänst, men vid det aktuella tillfället var endast den ena tjänsten bemannad med en person som jobbade heltid. Specialpedagogen saknade erfarenhet av arbete med screeningen då hen tidigare bara arbetat med de äldre eleverna i åk 6-9. Specialpedagogen var också en av de anställda som saknade fullständig utbildning.

Skolan har en rektor på plats, som även ansvarar för ortens förskola, samt kurator, skolsköterska och studie- och yrkesvägledare en till två dagar per vecka.

Resursfördelning

Muninskolan uppbär vid tiden för studien ett av kommunens högsta utjämningsanslag. Detta beror delvis på att många av eleverna är asylsökande eller nyanlända, men främst kan det kopplas till områdets socioekonomiska förutsättningar. Många elever har föräldrar med en låg bildningsnivå. Arbetslösheten är relativt hög och det finns ett stort antal familjer som har stöd av och kontakt med socialtjänsten.

Rektor ansvarar för tjänsteplanering och organisation utifrån den centrala resursfördelningen. Resursfördelningen utgår främst ifrån elevantal, men hänsyn tas även till socioekonomisk faktor och om det finns grupper/individer med mycket speciella behov.

Gruppenivå

Grupperna är organiserade efter ålder, med undantag för åk 2-3 och 4-5. Åk 2-3 består av 24 elever, där sex elever går i åk 2. Fem av dessa genomförde screeningen.

Nyanlända på Muninskolan

F-5

I grupperna F-5 är den etniska mångfalden stor eftersom ungefär hälften av barnen kommer från ett annat land än Sverige. De nyanlända eleverna placeras direkt i svenska klasser och går ifrån vissa timmar för undervisning i svenska som andraspråk samt modersmålsundervisning med studiehandledning. Organisationen kring detta är under ständig omarbetning på grund av det stora flödet av barn som flyttar in och ut i samhället.

Enheten F-5 kännetecknas framför allt av en stor in- och utflyttning i grupperna, eftersom de asylsökande oftast flyttar när de får uppehållstillstånd.

6-9

Asylsökande i åk 6-9 går i en annan skola på en annan ort. De finns ett antal elever i 6-9 (7 st.) som har ett annat ursprungsland än Sverige. De hör till familjer som efter att ha fått sitt uppehållstillstånd valt att stanna på orten eller har flyttat till orten av andra orsaker.

Individnivå

Skolan har relativt små klasser i alla årskurser, flera av dem är också åldersblandade. Detta beror på ett sviktande elevunderlag.

Utvecklingssamtal hålls två gånger per läsår och dokumenteras av ansvarig mentor. Specialpedagogen ansvarar för övrig dokumentation som t ex pedagogiska kartläggningar, utredningar och åtgärdsprogram.

Sammanfattning gällande likheter och skillnader mellan de båda medverkande skolorna.

Likheter

De båda skolenheterna ligger utanför centralorten, placerade i mindre samhällen som under en tid påverkats negativt av utflyttning och centralisering vad gäller befolkningsunderlag och samhällsservice. Det finns i de båda samhällena en stor mottagning av asylsökande vars närvaro bidragit till att behålla samhällsfunktioner och till viss del genererat arbetstillfällen.

På grund av det ökade antalet nyanlända elever har de båda skolorna valt att till viss del förändra arbetsätt och metoder för inläring; främst genom att vidareutbilda personal i

metoden ”Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt”. Metoden används inte fullt ut i undervisningen.

De undersökta skolorna är båda två starkt påverkade av socioekonomiska faktorer vilket påvisas av de höga tilläggsanslag, kommunens högsta, de båda enheterna uppbär vid undersökningstillfället.

Skillnader

Huginskolan har ett större elevunderlag vilket också gör att den enheten har fler pedagoger anställda, större klasser och åldershomogena grupper. Muninskolan har till följd av sviktande elevunderlag infört åldersblandade klasser i vissa årskurser för att få resurserna att räcka till.

Muninskolan har dubbelt så långt till centralorten som Huginskolan vilket kan antas påverka personalsituationen på Muninskolan där det under en tid varit svårt att rekrytera utbildad personal som stannar kvar på skolan. Vid tiden för den aktuella undersökningen är en stor del av deltagarna i studien på Muninskolan nya på sina poster.

Huginskolan har inrättat två förstelärartjänster för att arbeta med nyanlända elevers lärande och stärka skolans kompetens på området. Huginskolan är också en av kommunens utvalda enheter för mottagning av nyanlända och har därför ett organiserat mottagande av nyanlända högstadiel elever vid sin enhet. Muninskolan får alltså inte behålla hela sitt elevunderlag eftersom de eleverna istället har sin skolgång vid Huginskolan.

På Muninskolan är ungefär hälften av eleverna på enhet F-5 nyanlända att jämföra med Huginskolans cirka en tredjedel nyanlända elever.

Bakgrund och teoretiska utgångspunkter

Detta avsnitt ger en historisk bakgrund till skolans förändring från 1990-talet och framåt och hur dessa förändringar ledde till ett ökat behov av testning i skolan samt vilka effekter forskare hittills har kunnat se av dessa. Slutligen beskrivs den aktuella kommunens organisation med screeningen och det utvalda testmaterialet.

1990-talets skolförändringar i västvärlden och i Sverige

1990-talet innebar stora förändringar för de västerländska skolsystemen. Enligt Robert Reich (2008) hade förändringarna sin grund i att efterfrågan på lågutbildad arbetskraft minskade i Europa och USA då många företag på grund av ekonomiska skäl flyttade sina produktioner till tredje världen. Välutbildade arbetare blev plötsligt en konkurrensfaktor och skolsystem stod nu i behov av förändring för att kunna möta de nya kraven på att vara en del av marknadsekonomin.

Detta kom att för Sveriges del innebära en mängd reformer som genomfördes under en relativt kort tidsperiod. Nya läroplaner, det mål och kunskapsrelaterade betygssystemet, mål och resultatstyrning, decentraliseringen av skolan, elevpeng, det fria skolvalet samt införandet av friskolor är exempel på reformer från tidigt 1990-tal som hade direkt koppling till behovet att närma sig ett marknadsekonomiskt perspektiv. I Sverige fanns också en stark tro på att en decentralisering av skolan skulle öka likvärdigheten och ge bättre möjligheter för kommuner att placera resurser där de bäst behövdes (Skolverket, 2012).

Mål- och resultatstyrning innebär att rektor och medarbetarna tillsammans ska avgöra hur målen för verksamheten ska nås. Rektor och medarbetare har även ett ansvar för att följa upp och utvärdera skolans resultat. Ett empiriskt och rationellt förhållningssätt är byggstenar i metoden. Detta innebär att det är kunskap om det som händer i verksamheten som ska ligga till grund för utveckling. Kontinuerlig uppföljning och utvärdering av resultaten, både på lokal och nationell nivå, är en förutsättning för att metoden ska fungera. (Utbildningsdepartementet, 2001).

En effekt av decentraliseringen blev att kommunerna nu förväntades ta ansvar för skolekonomi och tillskjuta de medel som enskilda skolor var i behov av. Då detta sammanföll med en i Sverige djup ekonomisk kris som drabbade de enskilda kommunerna hårt innebar det att svensk skola generellt tvingades till enorma besparingar. Detta kom att resultera i till exempel större klasser och ett kraftigt minskat specialpedagogiskt stöd. Drygt 40 % av de resurser som avsatts för specialpedagogiska ändamål i början av 1990-talet fanns inte kvar vid årtiondets slut (Myrberg, 2007).

Marknadsekonomiska skäl för ökad mätbarhet

Med anpassningen av skolsystem till det marknadsekonomiska perspektivet i både Sverige och övriga västvärlden följde ett ökat behov av att kunna mäta, följa upp och jämföra resultat;

både inom länders egna system men även internationellt mellan länders olika utbildningssystem (Holm, 2009).

PIRLS och PISA - internationella mätningar med stort genomslag

Två exempel på internationella mätningar som fått stort genomslag är PIRLS²; och PISA³ (Skolverket, 2016a).

PIRLS genomförs vart femte år och målgruppen är elever motsvarande det svenska skolsystemet årskurs 4. Det är den forskningsbaserade organisation IEA⁴ som står bakom studien. Själva studien genomförs med hjälp av Skolverket (Skolverket, 2016a).

Det finns flera syften med PIRLS; dels att jämföra elevers läsförmåga och attityder till läsning men även att få syn på och försöka förklara trender inom olika utbildningssystem. Ett syfte är att också att studera olika länders skolorganisationer, undervisning och elevers villkor i relation till elevers läsförmåga och attityd till läsning. Skolverket (2016a) framhåller dessa jämförelser som goda möjligheter för länder att upptäcka styrkor och brister i sina egna utbildningssystem vilket kan leda till skolutveckling i det egna landet.

PISA genomförs vart tredje år och mäter kunskaper och förmågor hos de deltagande ländernas 15-åringar i ämnena matematik, naturvetenskap och läsförståelse. Testningen är framtagen och ansvaras för av ett utbildningsdirektorat inom OECD⁵. Även PISA genomförs med hjälp av Skolverket (2016a).

Skolverket (2016a) förklarar att förutom de elevbaserade aktiviteterna undersöker PISA också rektorers uppfattningar om organisationen kring den egna skolans undervisning, lärarens kompetens och engagemang samt elevers inställning till och beteende i den egna skolverksamheten. Vidare undersöker studien även utbildningssystem och styrdokument i de deltagande länderna i syfte att upptäcka skillnader och olikheter. Slutligen så omfattar undersökningen även en översyn av de olika systemens förmåga att ge elever en likvärdig utbildning.

Reaktioner och insatser kopplade till resultatet av dessa mätningar har varierat stort mellan länder men Sverige såväl som övriga Norden valde i stor utsträckning att öka antalet nationella och lokala mätningar av elevers läsförståelse med hjälp av olika testmaterial efter att de togs i bruk (Holm, 2009).

Skolans likvärdighet i mätningarnas spår

Likvärdighetsbegreppet i svensk skola tolkas utifrån vad som anges i styrdokumentet för grundskolan, LGR 11 (2011). Där talas det om tre aspekter av likvärdighet: lika tillgång till

² Progress in International Reading Literacy Study

³ Programme for International Student Assessment

⁴ International Association for the Evaluation of Educational Achievement

⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development

utbildning, lika kvalitet på utbildning och utbildningens kompensatoriska uppdrag (Skolverket, 2012). Det tolkas av Skolverket (2012) som att alla elever i svensk grundskola ska ha samma förutsättningar i systemet oavsett var eleven bor eller elevens sociala omständigheter. Undervisningen ska främja elevers lärande och kunskapsutveckling och vara behovsanpassad utifrån varje elevs förutsättningar.

Trots de tydliga anvisningarna om hur skolan ska organiseras har som tidigare nämnts resultaten i svensk skola varit dalande. Skolverket ser det som högst troligt att de marknadsanpassade reformerna bidragit till denna utveckling och menar också att den kompensatoriska resurstilldelningen inte alls varit tillräcklig för att förhindra den negativa trenden (Skolverket, 2012).

I samband med publiceringen av den senaste undersökningen genomförd av PISA 2016 framkom att svenska elevers resultat visserligen förbättrats men att likvärdigheten försämrats ytterligare sedan den förra mätningen som genomfördes 2013. Det finns nu tydliga samband mellan elevers socioekonomiska villkor och deras möjligheter att nå skolframgångar (Skolverket, 2016a).

Kunskapsmätningar och välfärd

Syftet med de ökade mätningarna var att förbättra det egna landets resultat till framtida jämförande internationella undersökningar (Wedin, 2010). Holm (2009), menar att de ökade mätningarna hör ihop med en föreställning om att ett lands ekonomiska välstånd har en direkt koppling till invånarnas litteracitet. Roger Säljö (2014) konstaterar att utvecklingen av en stark tilltro till sambandet mellan en högutbildad befolkning och ökad välfärd gör intresset för att kunna förbättra ett inlärningsförlopp lätt att förstå. Beslutsfattare önskar en god utveckling som ska ge förbättrade livsvillkor och ökad välfärd. Internationellt pekar Säljö (2014) på USA och deras politiska ambitioner att förvandla nationen till ”a learning society”. Han menar också att de kunskapslyft som i olika former genomförts i Sverige bygger på tankar om nödvändigheten att förbättra invånarnas kunskaper.

Enligt Holm (2009) finns det i existerande forskning inga bevis för att ett sådant entydigt samband existerar. Tron på den direkta kopplingen har ändå fått stor spridning och påverkar med största sannolikhet beslutfattares arbete kopplat till skola och utbildning. Det finns enligt författaren inte heller någon i forskning bevisad motsättning mellan länders välstånd och invånarnas litteracitet men fler saker än så påverkar ett lands välstånd vilket Holm menar att beslutfattare måste ta hänsyn till i sina beslut.

Effekter av ökade kunskapsmätningar i svensk skola

Christian Lundahl (2014) menar att de ökade mätningarna i Sverige bidragit till möjligheter för stat och kommun att kontrollera skolors resultat i syfte att höja kvaliteten. En annan effekt som de ökade mätningarna haft är att även lärare och elever enklare än tidigare kunnat skaffa sig en uppfattning om vilka skolor som är att betrakta som ”bra” genom att jämföra resultat i form av till exempel meritvärden. Detta har skapat ett behov hos skolor att kunna visa upp

goda resultat för att i sin tur attrahera elever och personal. Fenomenet finns dokumenterat i forskning och benämns high stake; ett spel med höga insatser baserat på att bedömningar får stora konsekvenser. High stake-situationer betraktas allmänt inom bedömningsforskningen ha en negativ påverkan på inläring.

Ytterligare en påverkan av mätningarna är förekomsten av den så kallade washbackeffekten i undervisningen. Begreppet kan förklaras som en konsekvens av att lärare och elever vet om att ett prov ska komma och att deras föreställningar om provets innehåll påverkar lärarens utformning av undervisningen och inriktningen av elevernas lärande (Korp, 2011). Som exempel kan nämnas träning inför ett prov, med samma typ av uppgifter som kommer på provet.

Inte bara staten har engagerat sig i frågan om behovet av att förbättra elevers och i förlängningen befolkningens kunskapsnivå. Författaren Martin Widmark tog på eget initiativ fram ett läsutvecklande material, "En läsande klass" som under 2013 skickades ut till skolor. Projektet har även en egen hemsida (en läsande klass, 2016) där allt material kopplat till projektet finns tillgängligt. Materialet baserades på Barbro Westlunds forskning om läsning men Westlund själv ställde sig inte bakom materialets utformning. Även andra läsforskare kritiserade materialet, bland annat via Lärarnas riksförbund (2016) och Lärarförbundet (2016), för ett ensidigt tränande av enskilda förmågor istället för en helhet. Istället för att förstå sig på en text genom stöttning och samarbete tränar man på strategin för att läsa olika typer av texter. Trots denna kritik spreds materialet över Sveriges grundskolor och används också på många håll som en arbetsmetod för utveckling av lässtrategier för yngre elever.

Resultatstyrning

Helene Ärlestig (2008) menar att skolors resultat påverkas av rektors förmåga att kommunicera om läroplansuppdraget. Hon betonar också kommunikationens betydelse i en lärande organisation och att konsten att leda ett kommunikationssystem påverkar resultaten mer än rektors enskilda förmåga som kommunikatör.

Styrdokumentet och bedömning

I skolans styrdokument, Lgr 11 (2011), uttrycks tydligt att skolan ansvarar för att varje elev ska kunna använda det svenska språket i såväl tal som skrift, på ett nyanserat och rikt sätt. Vi tolkar det som att det är skolans uppgift att se till att alla elever kan läsa, tala och skriva. En annan mycket detaljerad skrivning är de riktlinjer för läraren som talar om hur arbetet ska organiseras och genomföras för att eleven bland annat ska kunna utvecklas efter sina förutsättningar och stöttning i sin språk- och kommunikationsförmåga. Det ligger alltså ett ansvar på skolan som inte kan frånses på något sätt. Med detta förstås att en bedömning av elevers läsförmåga är viktig, men *hur* detta bäst ska ske är en fråga som Lgr 11 inte ger något svar på.

Något som Skolverket dock uttrycker väldigt klart är att skolan ska tillämpa en kombination av olika typer av bedömning, närmare bestämt summativ och formativ. Begreppen definieras på det sättet att den förstnämnda handlar om att summera elevers kunskaper i exempelvis ett betyg eller ett skriftligt omdöme, medan den formativa bedömningen anses vara en process som ska främja elevens kunskapsutveckling (2016c).

Lundahl (2016) beskriver formativ bedömning som något som ska forma lärandeprocessen medan den summativa bedömningen har som uppgift att summera. Den formativa bedömningen ska ske löpande under lärprocessen och den summativa när lärandet är avslutat.

Skolverket (2016d) menar att formativ bedömning är att anse som ett redskap för lärande för både lärare och elever. Ytterst handlar det om att forma en kultur i klassrummet där elever både vill och får möjlighet till inläring. Läraren bör använda en kombination av summativ och formativ bedömning för att kunna se elevens kunskaper ur så många perspektiv som möjligt. Ett summativt prov kan användas för att göra en formativ bedömning.

Screening i kommun X

Kommunen X genomför sedan år 2006 en årlig screening av elevers läsförmåga. Fram till 2015 genomfördes mätningen på hösten och våren i årskurs 2 men sedan 2016 genomförs den första mätningen på vårterminen i årskurs 1. Orsaken till förändringen är en önskan att ge pedagogerna mer tid att arbeta med resultaten från screeningen. Syftet med screeningen var enligt dåvarande barn och grundskolechef att genom tidiga insatser öka måluppfyllelsen i årskurs 9. Med tidiga insatser avsågs att identifiera elever som inte följde önskvärd läsutveckling. Testningen är obligatorisk och materialet har valts ut, beställs och distribueras till skolorna via kommunens skol och kulturkontor.

Information om själva testningen i sig återfinns dels i den undersökta kommunens handlingsplan för läsning och skrivning och dels i ett dokumentbibliotek kopplat till nätverket för kommunens specialpedagoger och speciallärare. Båda dokumenten ligger ute på kommunens intranät. De är således tillgängliga för alla anställda inom kommunen, men inte för allmänheten.

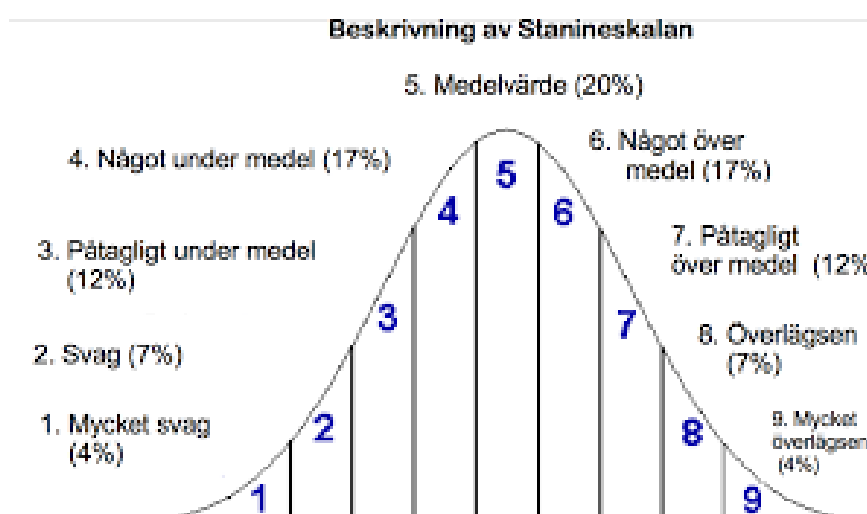
Skolorna uppmanas att låta alla elever göra testet, men elevresultat från nyanlända eller inskrivna i grundsärskolan ska inte redovisas. Det finns även ett kodsysteem för elever som av olika anledningar inte har gjort testet, t ex om man inte kan läsa eller är långvarigt sjuk. Anledningen till att vissa elevkategorier väljs bort är att de inte överensstämmer med de elevgrupper som testerna utprovats och standardiserats gentemot av testkonstruktörerna.

Resultaten från screeningen rapporteras in till läs och skrivutvecklarna som ansvarar för kommunens utvecklingsarbete kring läsning och skrivning i alla grundskolans årskurser. De sammanställer resultaten och återkopplar till varje rektor kring den egna skolans resultat. Därefter förväntas de enskilda skolorna arbeta med det egna resultatet.

Testmaterialet

Två testmaterial används, nämligen *Läskedjor 2* av Christer Jacobsson och *Vilken bild är rätt?* av Ingvar Lundberg. Båda namnen är erkända auktoriteter inom forskning kring läsinlärning. Testmaterialet betecknas som normerat vilket enkelt uttryckt betyder att testet har genomförts av många barn för att få fram ett genomsnittligt resultat. Råpoängen från testen överförs till s.k. staninepoäng, som utgår från normalfördelningskurvan för att få en bild av elevens läsförmåga.

Stanine (av engelskans standard nine) är ett sätt att omarbete resultat ytterligare en gång så att fördelningen får medelvärdet 5 och standardavvikelsen är 2.

Figur 1 Beskrivning av Stanineskalan (<http://www.sigridmadison.se/Text/staninel.pdf>)

Läskedjor 2

Läskedjor 2 är utvecklat inom ramen för läsprojektet "Läsutveckling i Kronoberg" och prövades första gången 1987. Den version som nu används är från 2014. Materialet består av deltesten Bokstavs-, Ord- och Meningskedjor samt Engelska ordkedjor. Samma version används för alla åldrar i åk 1-9 samt åk 1 i gymnasiet. I den kommun som vi har studerat används endast Bokstavs- och Ordkedjor i åk 2.

Testet beskrivs som användbart för att få en översikt av ordavkodningsförmågan i klassen samt som screeningtest för att identifiera individer med lässvårigheter/dyslexi. Konstruktören framhåller även möjligheten att använda testet vid resursfördelning eftersom det är så snabbt och enkelt att administrera. (Jacobsson, 2014)

Uppgiften i Bokstavskedjor är att identifiera par av bokstäver i en sekvens. Kedjorna är 96 till antalet och kan se ut så här:

ksbbsoofe

affkijnwwes

jteevcaxxs

I Ordkedjor går uppgiften ut på att markera var mellanrummen ska vara i en sekvens av sammanskrivna ord.

bilmusvatten

båtmanvas

gulgrynute

I båda uppgifterna har man två minuter till sitt förfogande och ska markera med ett streck var man hittar bokstavspar respektive mellanrum mellan ord.

Vilken bild är rätt?

Testet *Vilken bild är rätt?* är konstruerat av Ingvar Lundberg, 2001. Konstruktören beskriver det som en enkel och snabb kartläggning av elevernas färdighetsnivå i läsning för att dels kunna identifiera elever i behov av stöd och dels få möjlighet att följa elevers utveckling över tid. Testet går ut på att eleven ska läsa en text, som består av en till tre meningar, och sedan välja ut en bild av fyra som passar till texten. Testet har en tidsgräns på 10 minuter men det är även möjligt att välja att ha en tidsgräns på 5 minuter (Lundberg, Ingvar, 2001).

Teorier och perspektiv

I detta avsnitt beskrivs och förklaras de teorier och perspektiv som används som utgångspunkt i arbetet, för att underlätta fortsatt läsning. Vi har även motiverat våra val av teorier och perspektiv som har använts i analysen av resultaten.

Teorier

Sociokulturell teori/perspektiv

Vi har använt oss av ett sociokulturellt perspektiv i vår studie, eftersom vi menar att läsning är en kommunikativ företeelse som ska ses i ett socialt sammanhang. Det är alltså mer än bara en mekanisk förmåga.

Den ryske psykologen Lev S. Vygotskij anses vara upphovsman till detta perspektiv som utgår ifrån att lärandet är en social aktivitet som pågår hela tiden. Alla människor lär sig hela tiden i sociala sammanhang och utvecklar nya kompetenser och kunskaper i kontakt med de produkter de använder i det dagliga livets sociala sammanhang. (Jakobsson, 2012)

Det kan också beskrivas som ett perspektiv där den sociala och kulturella kontexten är essentiellt för att förstå lärande, utveckling och interaktioner (Nilholm, 2007).

Säljö (2014) beskriver i sin tolkning av sociokulturell teori kunskap som något som blir levande först i samspel med andra människor och därefter kan bli del av den enskilde individens tänkande. Efter det kommer kunskapen att återkomma i andra kommunikativa sammanhang och så småningom byggas in i artefakter; fysiska redskap som människan använder i sin vardag.

Läroplansteori

Läroplansteori vill förklara hur formuleringar i aktuell läroplan leder till vilken kunskap som anses vara den legitima och även hur påverkan sker av samhällets kulturella, ekonomiska och sociala strukturer (Sundberg, 2016). Ninni Wahlström (2016) beskriver den svenska läroplansteorin som ett analysverktyg för skolans relation till samhället i stort och även på ett mer konkret plan i form av läroplaner och undervisningsprocesser i klassrummet. Att problematisera och diskutera vilket innehåll som ingår i de olika skolämnena är en av läroplansteorins viktigaste uppgifter. Här kan vi se en koppling till vår studie genom det aktuella screeningmaterialets utformning och den kritik som riktas mot det. Hur stämmer materialet överens med kunskapssynen i Lgr11?

Specialpedagogiska perspektiv

Claes Nilholm (2007) beskriver tre olika perspektiv på specialpedagogik, det kompensatoriska, det kritiska samt dilemmaperspektivet, vilka samtliga förklaras nedan. Vi har använt det kritiska perspektivet i vår granskning av det aktuella materialet och hur man förväntas arbeta med resultaten i skolan, eftersom det ser på individen som en sammansatt helhet av ett flertal faktorer.

Kompensatoriskt perspektiv

Det kompensatoriska perspektivet kännetecknas av att det är eleven som har någon form av brist som skolan ska kompensera. Elever med likartade problem sätts ihop och anses som avvikande från normen. Diagnostiseringar är nödvändiga för att hitta elever med likartade brister och svårigheter. Att arbeta utifrån detta perspektiv innebär en process där olika problemgrupper identifieras, grundläggande förståelse av gruppens problem förklaras och slutligen föreslås olika metoder/åtgärder för att kompensera gruppens brister.

Kritiskt perspektiv

Det kritiska perspektivet kan beskrivas som motsatsen till det kompensatoriska med sitt fokus på att söka förändringar i miljön för att hjälpa eleven. I det kritiska perspektivet kan inlärningsproblem hos en elev vara synonymt med utlärningsproblem hos skolan. Det är inte nödvändigtvis individen som är bärare av ett problem, utan även andra faktorer räknas in, till exempel social situation, skolans organisation och/eller pedagogens utbildning och kunskap. Diagnostisering anses inte gynna eleven, utan gynnar skolan som med ett sådant synsätt inte behöver förändra sitt system.

Dilemmaperspektivet

Dilemmaperspektivet kan sägas ha vuxit fram i en kritik av det kritiska perspektivet och kännetecknas av att det inte erbjuder några svar, utan ställer nya frågor. Ett centralt dilemma är att alla elever ska kunna erhålla ungefär samma kunskaper och färdigheter, samtidigt som skolan ska anpassa sig till att alla elever är olika. Det blir en spänning mellan det gemensamma och anpassningen till det individuella.

Enligt Skolverket (2014) har skolan ett kompensatoriskt uppdrag, där utbildningen ska ta hänsyn till de olika behov som elever kan ha och anpassa undervisningen så att skillnaderna utjämnas. Detta kan även tolkas som en kombination av det kompensatoriska och det kritiska perspektivet, eftersom det ofta är lärmiljön som anpassas efter eleven och hans behov.

Tidigare forskning gällande kunskapstestning

Detta avsnitt är en kort sammanfattning av forskning kring bedömning, både nationellt såväl som internationellt. Även forskning kring olika typer av tester redogörs för.

Forskningsresultat om bedömning

Helena Korp har på uppdrag av Skolverket sammanställt och kommenterat forskningsresultat inom området bedömning i skriften *Kunskapsbedömning - vad, hur och varför?* Flera studier visar att resultaten på externa, summativa prov påverkar undervisningen i syfte att höja elevernas provresultat i stället för att höja kvaliteten. Dessutom påverkar de undervisningen innan de genomförs eftersom läraren ofta anpassar undervisningen utifrån den vetskap de har om hur provet kommer att se ut. Korp menar att man också tydligt ser att upprepad träning inför prov leder till sämre självförtroende för lågpresterande elever och att ett fokus på summativ bedömning styr in elever på att utveckla en yttre motivation inriktad på betyg och social status. Detta sker enligt Korp på bekostnad av en inre personlig utveckling och bruksvärde (2011).

Språkester som används i Sverige

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) har granskat tester som används för att upptäcka och utreda barn med dyslexi. I Sverige används mer än 50 tester i detta syfte. Vissa av dem har en teoretisk förankring, men inget av testerna är vetenskapligt utvärderat, det vill säga att det saknas studier om dess tillförlitlighet och om de mäter det som avses. Orsaken till detta anses vara att det inte finns någon tradition inom fältet att forska om testernas prestanda och att det inte finns något bästa möjliga (referenstest eller så kallad gold standard) att jämföra med. Det finns heller ingen konsensus för diagnos och definition för dyslexi (SBU, 2014).

Granskningen genomfördes medelst en genomgång av manualerna för att undersöka om det fanns data över resultatens reliabilitet och validitet, om testerna var normerade och vilken testvariabel som undersöktes.

Läskedjor mäter ordavkodning, är normerat och uppvisar data över reliabilitet och validitet.

Vilken bild är rätt testar läsförståelse, är normerat och saknar data över reliabilitet och validitet.

SBU anser inte att något av de svenska testerna har tillräckligt vetenskapligt underlag för en god diagnostisk tillförlitlighet, även om det finns några som håller en högre standard än de övriga. SBU konstaterar att Sverige är i behov av nya forskningsinsatser i detta ämne (2014).

Konsensusprojektet (Myrberg & Lange, 2005) har som syfte att utreda hur överens forskningen är om dyslexi och övriga läs- och skrivsvårigheter. 24 forskare inom området har intervjuats och åsikterna är sammanställda i en rapport. Vad gäller frågan om testning av läs- och skrivförmåga syns det enligt projektforskarna tydligt att det är mycket vanligt i skolan

och att det finns i flera olika skepnader och syften. Nästan samtliga forskare menar att de system som finns för bedömning av läs- och skrivutveckling har för liten koppling till pedagogiska insatser och att testning utan innebörd är meningslös. Den kan till och med vara skadlig.

Forskarna menar också läs- och skrivtestningen idag har större fokus på resultatuppföljning i stället för screening och utredning av läs- och skrivsvårigheter. Testerna är en blandning av standardiserade och subjektiva instrument, en del av dem är lokalt utvecklade varianter.

Oavsett olika uppfattningar om testning är forskare överens om att resultatet ska leda till någon form av pedagogisk användning. Vi tolkar det som att testningen ha ett syfte, som ska leda till någon form av åtgärd (2005).

Internationella studier om läsförståelsetester

En studie av Janice M. Keenan, Rebecca S. Betjemann och Richard K. Olson (2008) undersökte de i USA mest vanligt förekommande läsförståelsetesterna genom att genomföra testningar på 510 barn som alla var tvillingar eller syskon till ett tvillingpar. Barnen var mellan 8 och 18 år gamla och hade engelska som modersmål samt en konstaterad IQ på över 85. Keenan et al konstaterar att det i testsammanhang ofta förutsätts att de på marknaden tillgängliga testerna mäter samma saker även om så inte är fallet. Keenan et al fann också att olika läsförståelsetester beroende på ålder och utvecklingsnivå mätte olika förmågor hos testdeltagare vilket gör det än mer angeläget att vara helt klar över vad som ska mätas och vilket instrument som bäst mäter det man söker.

Detta understryks av en presentation av Sheryl Rimrod, Alan Lightman, Lynn Roberts, Martha B. Denckla och Laurie Cutting (2005) som genomförde tre olika testningar av läsförståelse på samma undersökningsgrupp. Resultaten visade att 43,5% av barnen konstaterades ha svårigheter men bara 9,4 % av barnen identifierades av alla tre testerna och betraktades alltså av vissa test som fungerande språkanvändare.

Undersökning av analysverktyg för läs- och skrivförmåga

Anita Pehrsson och Eva Sahlström (1999) har undersökt ett antal analysverktyg som används för att kartlägga elevers läs- och skrivförmåga. I undersökningen ingår både normerade och icke-normerade material. De normerade materialen kännetecknas enligt Persson och Sahlström av att resultatet går att mäta, kvantifiera och bedöma utifrån en mall som är utformad av konstruktören. Detta skapar enligt författarna ett utgångsläge där det är konstruktörens erfarenhetsvärld som är normen, inte elevens. Det finns bara ett svarsalternativ som är rätt och de andra är fel. Syftet med normerade tester beskrivs av Persson och Sahlström som ett sätt att se gruppens spridning samt att likvärdigt bedöma elevernas färdigheter att läsa och skriva.

Författarna är kritiska till normerade tester som de menar är att gå omvägar om man vill hjälpa barn att utveckla sin förmåga att läsa och skriva. Testerna bekräftar bara det man redan

vet, det vill säga att barnet har svårigheter men ingenting om hur man kan gå vidare med eleven.

Normerade lästest

Wedin (2010) menar att normerade lästest mäter läsning i en begränsad betydelse och tar liten hänsyn till språkets kommunikativa uppgift. Hon menar också att den här typen av test främst används för att upptäcka brister hos eleven i stället för i själva skolsituationen. På det viset behöver ingen enskild lärare ifrågasättas. Hon anser att den här typen av test har ett synsätt där läsning betraktas som teknik i stället för en kommunikativ och social aktivitet. Just testet "Vilken bild är rätt" anser hon även vara såväl kulturellt okänsligt som etnocentriskt och ger fel signaler till elever, föräldrar och lärare om vilka typer av läsning som är viktiga för framtiden. Wedin ser det heller inte som förenligt med modern forskning och de kunskapsbehov som finns. Samtidigt uttalar hon förståelse för att den här typen av tester är vanligt förekommande, eftersom de är enkla att använda, både vad gäller tidsåtgång och nivågradering.

Som tidigare nämnts ställer sig Pehrsson och Sahlström (1999) kritiska till normerade och standardiserade tester som de menar endast har som syfte att mäta och sortera. De kan ingå i en kartläggning, men är inte tillräckliga för att kunna undersöka elevers förmåga till läsning. Eftersom denna typ av tester länge har använts i skolan menar författarna att specialpedagogiken ofta har påverkats av testernas konstruktion och resultat i stället för att utgöra ett förebyggande pedagogiskt arbete. Felet läggs på eleven i stället för att utvärdering av undervisningen. De elever som får stöd av specialpedagog är de som misslyckas på testet och hjälpen består oftast av enskild träning, på samma sätt som i den ordinarie undervisningen. Man ger alltså eleven mer av den metod som bidragit till svårigheten, vilket författarna menar är meningslöst.

Korp (2011) förklarar att en normrelaterad bedömning inte fastställer vad en elev kan, utan enbart hur prestationen förhåller sig i jämförelse med andras och därigenom syftar till spridning och rangordning. Hon anser att den typen av bedömning inte har någon funktion i klassrummet eftersom skolan följer en målrelaterad läroplan där elevernas kunskaper ska bedömas i förhållande till kriterier. Dock behöver lärare känna till hur normrelaterad bedömning fungerar för att förstå skillnaden mellan den och kriterierelaterad bedömning.

Metod

I det här avsnittet redogör vi för metodval med styrkor och svagheter samt en redovisning för hur vi resonerat kring urval. Även etiska överväganden redovisas samt studiens tillförlitlighet och trovärdighet. Slutligen beskrivs studiens genomförande och analysmetod.

Flermetodsforskning

Vi har arbetat med två typer av metoder, nämligen intervjuer och dokumentstudier. Professor Alan Bryman (2011) kallar detta för flermetodsforskning, alltså när man kombinerar kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. Det finns flera fördelar med att arbeta på detta sätt menar Bryman. Genom att kombinera olika forskningsmetoder (triangulering) ökar möjligheterna att nå högre validitet liksom det också finns en möjlighet till fullständighet, alltså möjligheten att komma fram till mer fullständiga svar genom att inkludera flera metoder. Dokument är en källa som kan användas i både kvalitativa och kvantitativa studier, medan intervjuer huvudsakligen används som en kvalitativ metod.

Jarl Backman (2016) menar att kombinationen av intervju och dokument är vanligt i en kvalitativ studie och i dessa metoder ingår forskaren som en del av instrumentet. Han framhåller dessutom de höga krav som ställs på forskaren i kvalitativa studier, vilket även Steinar Kvale & Svend Brinkmann (2009) yttrar som en ständigt återkommande fras.

Intervjuer

Kvale & Brinkmann (2009) beskriver en intervjustudie som ett arbete i sju stadier, nämligen

- Tematisering
- Planering
- Intervju
- Utskrift
- Analys
- Verifiering
- Rapportering

Författarna menar att en väl planerad intervju leder till en högre kvalitet av den kunskap som produceras i intervjuaktionen, vilket i sin tur förbättrar förutsättningarna för behandlingen av det insamlade materialet.

Intervjuerna genomfördes enligt den modell som både Bryman (2011) och Kvale & Brinkmann (2009) benämner som semi-strukturerad, det vill säga ett bestämt tema för intervjun men en stor frihet i hur intervjuare och informant uttrycker både frågor och svar.

Fyra olika intervjuguider konstruerades, utifrån informanternas olika yrkesroller med vissa frågor gemensamma och andra specifika för yrkesgruppen (bilaga 2-6). Kvale & Brinkmann (2009) förklarar en intervjuguide som ett manus för intervjuns förlopp. Den kan vara mer eller mindre strukturerad beroende på studiens art. Vi valde att ha frågorna sorterade i olika teman med förslag på följdfrågor utifrån informanternas svar.

Dokumentstudier

Bryman (2011) benämner dokument som en mycket heterogen grupp som kan omfatta allt från personliga brev till officiella dokument från statliga myndigheter. Dess kvalitet bedöms utifrån äkthet, trovärdighet, representativitet och mening. De kan användas både i kvantitativa och kvalitativa studier.

De studerade dokumenten är av två slag, dels skriftliga instruktioner från den centrala enheten för läs- och skrivutveckling och dels statistik från Skolverket via den offentliga databasen SIRIS.⁶

Att använda offentlig statistik har flera fördelar, menar Bryman (2011).

- Materialet är redan insamlat och sammanställt vilket sparar tid för forskaren.
- Informationen är inte inlämnad i samband med någon form av forskningsprojekt och därför finns ingen risk för reaktivitet (påverkan från forskarens sida)
- Informationen kan analyseras ur flera synvinklar och även över tid, eftersom den ofta samlas in regelbundet.
- Det finns även möjlighet till tvärkulturella analyser

Instruktionerna från kommunens centrala enhet har dels använts för att skapa förförståelse för hur arbetet med screeningen är tänkt att organiseras på skolorna och även som ett stöd vid utformandet av intervjuguiden.

Urval

Urvalet av intervjupersoner betecknar vi som *målinriktat*, vilket Bryman menar betyder att man letar efter personer som är relevanta för problemformuleringen (2011).

I den här studien innebär detta att vi har intervjuat lärare, speciallärare/pedagoger och rektor på de berörda skolorna, samt personal på kommunens centrala enhet för läs- och skrivutveckling liksom det aktuella skolområdets områdeschef. Eftersom alla informanter på Muninskolan var nya på sina positioner har vi även intervjuat den person som tidigare arbetat med screening på Muninskolan i rollen som speciallärare. Vi ville alltså undersöka våra frågeställningar på såväl verksamhets- som organisationsnivå samt hur kommunikationen sker på och mellan dessa nivåer.

Tillförlitlighet och trovärdighet

Kvale & Brinkmann (2009) använder termen *validitet* för att beskriva en studies tillförlitlighet och trovärdighet och menar att det är ett kontinuerligt inslag i den kvalitativa forskningsprocessen. Den kan beskrivas i sju stadier med kvalitetskontroll under hela kunskapsproduktionens framväxande. Studiens resultat påverkas av forskarens hantverksskicklighet genom att denne ständigt kontrollerar, ifrågasätter och tolkar. Vi har haft

⁶ Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationsSystem

detta i åtanke under hela processen och är medvetna om att vi ännu inte har den skicklighet som vore det optimala för en sådan här studie.

Ett sätt att styrka studiens tillförlitlighet och trovärdighet är vårt noggranna urval av informanter, där vi har valt ut personer i olika yrkesgrupper på olika nivåer för att kunna åskådliggöra olika perspektiv på vårt forskningsområde. Detta kan ses som en form av triangulering.

Etiskt perspektiv

Det etiska perspektivet i studien har utformats enligt Vetenskapsrådets (2002) principer, som innebär följande:

- **Informationskravet** - information om studiens inriktning och syfte.
- **Samtyckeskravet** - deltagandet är frivilligt och man kan avbryta sin medverkan när man vill
- **Konfidentialitetskravet** - inga personuppgifter ska kunna identifieras i studien
- **Nyttjandekravet** - alla uppgifter som framkommer i studien ska endast användas i denna studie

Samtliga informanter informerades om studiens inriktning, urvalet av informanter, frivilligheten i deltagandet, garanti om konfidentialitet samt erbjudande om tillgång till den färdiga studien. Detta skedde dels via ett brev (bilaga 1) samt muntligt vid intervjutillfällena. Därmed anser vi att vi har uppfyllt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.

Genomförande

Intervjuerna genomfördes i ett enskilt rum, utan risk för störande avbrott. Varje samtal inleddes med att informanterna informerades om forskningsfrågorna, mallen med intervjufrågor samt de forskningsetiska principerna som utfärdats av Vetenskapsrådet. Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av mobiltelefon och dator för att inte riskera förlust av information om tekniska problem hade uppstått. Alla intervjuer förutom en genomfördes på skolenheterna. En ägde rum på kommunens stadshus. En av de tänkta informanterna, rektor Hugin, hade bytt arbetsplats vilket gjorde det svårt att hitta en lämplig tid för intervju. Slutligen fick den intervjun strykas då tidsbristen blev för stor.

Analysmetod

Kvale & Brinkmann (2009) menar att det inte finns någon standardmodell för intervjuanalys, men ger förslag på modeller för arbetet. Vikten av att tänka igenom intervjuanalysen innan intervjuerna genomförs, betonas också. "Tillspetsat uttryckt: Den ideala intervjun är redan analyserad då bandspelaren stängs av" (sid 206). De påpekar också att analysens kvalitet är beroende av forskarens hantverksskicklighet och behärskning av analysverktygen.

Det är alltså möjligt att säga att analysen inleddes redan i arbetet med intervjuguiden, med våra förslag till följdfrågor som vi trodde oss kunna förutse utifrån vår kunskap i ämnet. Den

kunskapen var dels hämtad från vår yrkesverksamhet och dels från dokumentstudier samt de forskningsresultat i ämnet vi har tagit del av.

Under själva intervjuerna fortsatte analysen i form av följdfrågor som inte hade kunnat förutses i förväg. Ett annat steg i arbetet var att sammanfatta det informanten sagt så att denne hade möjlighet att bekräfta eller förtydliga sina uttalanden, för att kunna göra en så korrekt tolkning av intervjun som möjligt. Sedan transkriberades intervjuerna för en djupare analys och koppling till aktuell forskning och relevant litteratur. Transkriberingen gjordes så ordagrant som möjligt, men ovidkommande småprat och rena upprepningar sorterades bort. Att översätta talspråk till skriftspråk medför dock alltid en risk att en del av samtalet går förlorat eftersom kroppsspråk och mimik även påverkar det som sägs (Kvale, 2009).

Nästa steg var att söka nyckelord i transkriberingarna och leta efter mönster i dessa. Fanns det ord eller fraser som var återkommande? Om ja; återfanns de hos alla informanter eller förelåg det skillnader? Var eventuella skillnader beroende av informantens profession eller kopplat till vilken skolenhet man tillhörde?

Det sista steget i analysen var att sammanställa resultaten från intervjuerna och koppla dessa till forskningsfrågorna med hjälp av relevanta forskningsresultat.

Resultat

I det här avsnittet redovisas resultaten från intervjuerna och dokumentstudier med utgångspunkt i de forskningsfrågor som ställts. Som tidigare nämnts har intervjuer genomförts med personal från nästintill alla nivåer i kommun X styrkedja för skolan; områdeschef, rektorer, specialpedagoger och speciallärare samt pedagoger. I resultaten används ibland citat för att förstärka och förtydliga vad informanterna sagt, de återfinns alltid i direkt anslutning till det återberättade sammanhanget där det förekommit.

Hur arbetet med den kommunala screeningen är organiserat på olika nivåer

I redogörelsen för svaren ingår uppgifter om informanternas uppdrag som anställda i kommun X, vilket syfte informanten anser att screeningen har, informanternas uppgift i screeningen, hur informanten använder screeningresultaten i sitt uppdrag, samt vad informanten tänker är det viktigaste för ett lyckat arbete med screeningresultaten. Om informanten sagt ytterligare saker som vi uppfattat är relevanta och intressanta att ta del av kring ämnet återges det sist i de återberättade styckena.

Områdeschef

Områdeschefens uppdrag i kommun X är att vara en länk mellan högre beslutsfattare och verksamhetsnivån. Detta innebär bland annat att ha kunskap om områdets kvalitet, personalsituation och ekonomi för att inför stora centrala beslut kunna bidra med adekvat information på både detalj och mer övergripande nivå.

Områdeschefen beskriver screeningen som ett redskap för att skaffa hen en uppfattning om området utifrån resultaten och att resultatet visar på ett mönster över tid.

I arbetet med screeningen är områdeschefens uppgift att ta del av resultatet och sätta det i relation till tidigare resultat för området och de enskilda skolorna i området. Om en skola inte förbättrar ett mycket lågt resultat så diskuterar områdeschef detta med rektor. Det saknas enligt områdeschefen utarbetade rutiner för att följa upp mycket låga resultat förutom diskussionen mellan hen själv och den ansvarige rektorn. Tänkbara förklaringar till låga resultat som dykt upp i dessa uppföljande samtal kan diskuteras i både ett kortsiktigt och ett långsiktigt perspektiv. Kortsiktiga förklaringar är personalförändringar, att icke utbildad personal fått ta ett ansvar de inte borde ha haft, att inte specialpedagog varit involverad på rätt sätt eller att organisationen inte fått den ledning den borde ha haft i frågan. Långsiktigt ser hen det dock alltid som en fråga om brist på utveckling av undervisningen vilket leder till försämrade resultat. ”... ytterst tappar man jättemycket för att man gör det man alltid har gjort i undervisningen, man är inte nyanserad.” Områdeschefen ser motvilja mot utveckling och formativ bedömning som ett hinder för god skolutveckling och screeningresultaten som en möjlighet att upptäcka var behov av förnyelse föreligger.

Resultaten från screeningen används av områdeschefen i hans arbete med att utveckla sina verksamheter, hen nämner till exempel den kommunala resursfördelningen, lågstadiesatsningen och den årliga kvalitetsuppföljningen av områdets resultat. Hen ser också en framtida användning för resultaten då kommunen X står i begrepp att börja använda ett delvis nytt system för kvalitetsuppföljning i form av ett pedagogiskt bokslut som ska redovisas för politikerna vid ett antal tillfällen per år.

Det viktigaste för att arbetet med resultaten ska bli lyckat anser områdeschefen är det kollegiala samarbetet och verksamheternas egna analyser. Hen ser ett behov av att utveckla analysförmågan i verksamheterna vilket också finns med på agendan för ledningen om än inte i helt utarbetad form ännu.

Avsaknaden av rutiner för uppföljning av låga resultat är kopplat till att det på ledningsnivå finns en viss tveksamhet kring hur framtidens resultatmätning av elevernas läsning kommer att se ut. Bakgrunden till tveksamheten är dels avsaknaden av utvärdering av det nuvarande testmaterialet och dels det nya bedömningsstödet i svenska för de yngre åldrarna som Skolverket tagit fram.

Läs och skrivutvecklarna i kommun X har fått i uppdrag att utreda om kommunen fortsättningsvis ska använda screening som mätverktyg eller om den kan ersättas med det nya bedömningsstödet. Områdeschefen uttrycker tveksamhet kring vad som vore det bästa systemet då hen ser ett värde i att behålla screeningen för att inte förlora kunskap som redan existerar om skolområdenas resultat.

Läs och skrivutvecklare

Läs och skrivutvecklarens (LOS) uppdrag i kommun X är att vaka över kvaliteten inom läs och skrivutvecklingen. Det finns två läs och skrivutvecklare i kommun X, båda två är relativt nytillträdda på sina poster.

LOS anser att screeningen ursprungligen använts för att identifiera elever som inte hunnit med i läsutvecklingen men med tiden även fått andra syften. Detta kommer till uttryck i att screeningens resultat grupperas efter testresultaten och de lägsta och högsta resultaten används i kommunal statistik.

I arbetet med screeningen är hans uppgift att tillsammans med sin kollega beställa och distribuera testmaterialet till skolorna, sammanställa resultaten och återkoppla till rektorerna. Resultaten återkopplas också till områdeschefen. Under det kommande läsåret innefattar uppdraget även att se över screeningen som mätinstrument.

LOS ser tydliga vinster med själva systemet att använda resultat från verksamheterna i syfte att skapa kvalitet även om resultaten inte nödvändigtvis behöver komma från screeningresultat. Det är kommunikationen mellan de involverade som LOS ser som möjligheten till utveckling, inte resultaten i sig. Detta uttrycker hen på följande vis:

Jag tror på att man rapporterar in vissa resultat till kommunen därför att jag tror att det man gör gemensamt och det man har ett språk för, att man har tydlighet kring, det blir också lättare att prata kring med varandra som pedagoger. (pausar) Och det är ett enormt viktigt styrmedel om jag ska tänka kvalitet, om jag ska tänka ut emot skolorna.

Återkopplingen till rektor sker i brevform. De nya läs och skrivutvecklarna har varit återhållsamma i sin återkoppling av resultaten kopplat till att de är nya på sina uppdrag. De anser sig inte ha tillräckligt mycket kunskap om vare sig elevgrupperna eller undervisningen som föregått resultaten för att kunna uttala sig särskilt specifikt om vad som borde göras annorlunda. Istället har de valt att lyfta fram andra kompletterande verktyg; till exempel bedömningsstödet som också kan användas för att undersöka var eleverna befinner sig och ge förslag på fortsatt undervisning.

Det viktigaste för att en skola ska lyckas väl med arbetet av screeningens resultat anser LOS är kommunikationen mellan rektor och de pedagoger som ska arbeta med resultatet.

En svårighet som LOS upplever i sitt uppdrag är bristen på fungerande kommunikationsvägar. Kommun X har valt att arbeta i nätverk via sitt intranät och samordnade träffar för personal inom samma yrkesområde. I nätverken postas nyheter och informationer som anställda kan ta del av. På de samordnade träffarna ges också information om olika angelägna frågor. Det är dock svårt att nå nyanställd personal som inte har kunskap om hur systemet fungerar eller personal som inte använder sig av nätverken av olika anledningar

Det är rektorerna som via sina informationsträffar i första hand får information om screeningen men LOS upplever att informationen ibland kommer bort i den stora mängd information rektorerna tar emot vid dessa tillfällen.

Huginskolan

Speciallärare Hugin

Speciallärare Hugin arbetar med stödundervisning och handledning mot eleverna i årskurs 1-3 på Huginskolan. Hen arbetade som klasslärare för årskurs 1-3 i dryga 10 år innan hen sökte till speciallärarutbildningen med inriktningen läs och skriv. 2012 var hen klar med sin vidareutbildning och har sedan dess arbetat som speciallärare på Huginskolan.

Speciallärare Hugin anser att screeningens syfte är att kontrollera hur långt eleverna kommit med en viss typ av läsning. De elever som inte nått tillräckligt långt har rätt att få stöd av specialpedagog.

Hens roll i arbetet med screeningen på Huginskolan är att rapportera in resultatet till läs och skrivutvecklarna, ta emot återkoppling i form av en resultatbeskrivning, samtala med rektor om resultatet och sedan samarbeta med pedagogerna för att hitta bra arbetsmetoder för utveckling. Under intervjun framkommer det att speciallärare Hugin ännu inte tagit del av nyheterna att den tidigare läs och skrivutvecklaren gått i pension och ersatts av två nya personer.

Speciallärare Hugin upplevde att årets samtal med rektor om resultatet blev något ostrukturerat och mer av ett möte i farten än en välplanerad aktivitet med framåtsyftande innehåll. Rektor Hugin hade utifrån resultaten många egna tankar om vad som skulle vara lämpligt att göra utifrån resultaten.

Det viktigaste för att en skola ska lyckas väl med arbetet av screeningens resultat anser speciallärare Hugin är att man vet hur varje barn ligger till med läsningen och sedan anpassar stöttningen efter det samt att det finns tillräckliga resurser i verksamheten för att ta hand om och se alla elever.

Pedagog Hugin

Pedagog Hugin är anställd som pedagog i kommun X med uppdraget att bedriva undervisning i årskurserna 1-3 på Huginskolan. Pedagog Hugin gjorde under läsåret 15/16 sitt första år i yrket och anställdes tillsammans med en kurskamrat för att undervisa varsin klass i årskurs 2 vid Huginskolan.

Hen beskriver sig själv som oerfaren och har inte direkt funderat på screeningtester och syftet med att mäta på det sättet.

Hens uppgift i arbetet med screeningen var att tillsammans med speciallärare Hugin och sin nu barnlediga kollega planera åtgärder utifrån resultaten på screeningen, genomföra dem och i förlängningen kunna visa på ett förbättrat resultat i en liknande mätning.

Gällande det praktiska arbetet med resultaten beskriver pedagog Hugin att det var svårt att vara nyutbildad och sakna praktiskt erfarenhet av vad som faktiskt fungerar i arbetet med elevers läsförmåga. De båda pedagogerna saknade också material till arbetet och fick lägga mycket tid på att leta efter lämpligt material och i relativt stor utsträckning även tillverka kompletterande material.

Arbetet med resultaten blev lyckat på så vis att eleverna presterade betydligt bättre vid skolans egen testning av läsförmågan som ägde rum på våren i årskurs 2. Trots det så är pedagog Hugin kritisk till hur arbetet lades upp då hen tänker att det måste ha varit mycket splittrat för elevgruppen att genomföra så många olika aktiviteter på svenskalektionerna utan att det kopplades till ett gemensamt tema.

För att arbetet med resultaten ska bli lyckade tänker pedagog Hugin att det är viktigt med variation på aktiviteterna för att vara säker på att nå alla elever. Hen tänker också att med ett sammanhållande tema skulle känslan av samstämmighet mellan aktiviteterna öka och skapa en större trygghet hos eleverna. En reflektion som pedagog Hugin gjorde under arbetet med resultaten var att många av barnen inte upplevde läsningen som något glädjefyllt. De läste mekaniskt för att avkoda texten men tänkte inte på att det spelade roll att texten hade ett innehåll. När elevernas läsglädje återvände så blev det roligt att lära sig nya saker och arbetslusten blev större. Pedagog Hugin vill att hens framtida arbete med elever ska präglas av glädje och motivation då hen tror att det är en viktig nyckel till framgång för eleverna.

Muninskolan

Rektor Munin

Rektor på Muninskolan är nyanställd både som rektor och som medarbetare i kommun X. Hens uppdrag i kommun X är att bedriva en skola med kvalitet på undervisningen och att vara personalansvarig för pedagogerna på Muninskolan.

Rektor Munin uppger att hans kunskap om kommun X avsikt med screeningen ännu är relativt liten men att han har uppfattat det som att screeningen ska genomföras, återkopplas och resultaten analyseras. Därefter ska analysen leda till utveckling för de elever som behöver mer hjälp och stöd.

Rektors roll i processen uppfattar han vara att analysera och se till att nödvändiga åtgärder vidtas. Han menar att specialpedagog har ansvaret för att genomföra screeningen, sammanställa och rapportera in resultatet medan efterarbetet är mest upp till den undervisande läraren. Rektor Munin beskriver också en process i arbetet med mentor där han ser både kort och långsiktigt på processen. Kortsiktigt är det viktigt att samtala med undervisande lärare om vad de anser om resultaten för att tillsammans göra en analys och långsiktigt att fundera på resurstilldelning och sin egen organisation. Rektor Munin anser att det är i de yngre åren som resurser gör bäst nytta och att det är viktigt att se den typen av behov.

Rektor Munin tycker att det viktigaste för att lyckas väl med arbetet kring resultatet av screeningen är att det görs bra analyser; både för att hitta orsaker till resultatet och att man använder sig av det. Det är viktigt att hitta rätt väg utifrån resultatet.

Själva screeningen som den idag är utformad känner sig rektor Munin en smula skeptisk till. Han har tittat på materialet och anser inte att det ger sådan information att det kan sägas ligga till en bra grund för att hjälpa elever med svårigheter att utvecklas. Han är istället mer intresserad av hur det skulle vara att använda Skolverkets bedömningsstöd i sin verksamhet då han har hört bra saker om det från de som prövat det. Oavsett vilket material som ska användas anser rektor Munin att det är av största vikt att resultatet tittas på i ett större perspektiv och att överblicken även sker över tid för att identifiera mönster och trender.

Specialpedagog Munin

Specialpedagogens uppdrag i kommun X är att arbeta med lärmiljöer, pedagogiska kartläggningar och utredningar, ansvara för pedagogisk dokumentation som åtgärdsprogram samt handleda kollegor i syfte att utveckla undervisningen vid Muninskolan F-9. Det är hans andra år som tjänstgörande specialpedagog. Han har påbörjat men ännu inte avslutat specialpedagogutbildningen. Han har en utbildning som lärare i svenska och engelska för åk 4-9 och har tjänstgjort som detta i 15 år.

Syftet med screeningen uppfattar specialpedagog Munin som ett slags kontroll från arbetsgivarens sida att lärarna med ansvar för elevernas läsinlärning har utfört sitt arbete korrekt.

Specialpedagog Munin uppfattar att hans uppgift i screeningprocessen är att kontrollera materialet, genomföra testningen, sammanställa resultatet och vidarebefordra detta till rektor, centralenhet samt berörd mentor. Han upplevde att det saknades information om screeningen och förfarandet kring den i den egna verksamheten men hittade själv det han trodde sig behöva på kommunens intranät efter en del sökande.

Gällande frågan hur han använder sig av resultaten i sitt arbete framkommer det dels att specialpedagog Munin känner sig kluven till den här typen av tester men också att han inte använde sig av resultaten i sitt arbete under det aktuella läsåret.

Gällande hans negativa inställning till screeningtester handlar det om att han betraktar dem som summativa i sin bedömning och även att de enligt honom inte är förenliga med kunskapssynen i Lgr 11. Han menar att formativ bedömning gynnar elevers utveckling på ett bättre sätt.

Orsaken till att resultatet inte användes i specialpedagog Munins arbete det läsåret som studien avser är att han saknade kunskap om vad han förväntades göra. Informationen på intranätet som specialpedagog Munin letade fram handlade bara om screeningens första del; att välja ut elever, genomföra testningen och rapportera resultatet. Det blev istället den undervisande pedagogen, pedagog Munin, som planerade och genomförde aktiviteter för att utveckla resultatet.

Situationen har förorsakat specialpedagog Munin en del obehag i efterhand då han genom samtal med en kollega på en specialpedagogträff senare fick vetskap om vad han egentligen hade förväntats göra. Obehaget har varit enbart självupplevt men specialpedagog Munin känner sig otillräcklig främst i relation till elever och föräldrar som han tänker hade förhoppningar om hjälp men även gentemot kollegor som kan anse att han inte skötte sitt jobb. Han är kritisk mot att det inte finns tydligare arbetsbeskrivningar kopplade till av kommun X beslutade obligatoriska arbetsuppgifter. Kritiken har förts vidare men ännu inte besvarats.

Det viktigaste för ett lyckat arbete med resultatet tänker sig specialpedagog Munin är en tydlig kommunikation på alla nivåer kring hur skolorna förväntas arbeta screeningen, att det görs en ordentlig analys av resultatet i verksamheten och att det utifrån det planeras ett vettigt uppföljningsarbete. Specialpedagog Munin vill också genom resultatet kunna utläsa varför en elev har svårigheter och inte bara få konstaterat att svårigheterna existerar.

Speciallärare Munin

Speciallärare Munin har lång erfarenhet av arbete med elever i lägre årskurser, i såväl klassundervisning som specialpedagogisk verksamhet. Han har en grundutbildning för lärare i yngre år och senare speciallärare. Vid det aktuella tillfället var han tjänstledig från Muninskolan.

Pedagog Munin

Pedagog Munin är anställd som pedagog i kommun X, sedan tre år tillbaka. Hens uppdrag är att bedriva undervisning för eleverna i årskurs 2-3 på Muninskolan. Hen är förskollärare, med mångårig erfarenhet i yrket, och är i slutskedet på sin vidareutbildning till lärare i tidiga år.

Pedagog Munin anser att syftet med screeningen är att få ett instrument för att veta var det behöver sättas in stöttning. Hen är positiv till screening som metod och ser den som ett sätt att få kunskap om vad eleverna kan och var läsutvecklingen de befinner sig. Med hjälp av den informationen kan sedan pedagogen planera för utveckling. Hen är kritisk till hur förfarandet runt screeningen sett ut och menar att ett system där eleverna screenas tidigare vore att föredra.

Pedagog Munin och specialpedagog Munin fattade tillsammans beslut om vilka elever som skulle göra screeningen och vilken kodning som skulle användas för de elever som inte deltog i mätningen. I klassen var det 5 barn som deltog i mätningen. Pedagog Munin la själv upp arbetet med resultaten efter återkoppling av resultaten från specialpedagogen.

Det viktigaste för att en skola ska lyckas väl med arbetet av screeningens resultat anser pedagog Munin är att prata med varandra i personalgruppen och att fundera gemensamt på vad som ska ske med resultatet. Hen nämner kollegialt lärande som en framgångsfaktor hen tror starkt på.

Hur den kommunala screeningen påverkar specialpedagogers arbete

Områdeschef

Områdeschefen lyfter fram vikten av att specialpedagog analyserar resultaten tillsammans med rektor för att få en bild av vad som föregått resultaten. Hen har en vision om att ett förändrat uppdrag för specialpedagogen som skulle gå in i mer handledande roll och tillsammans med rektorerna arbeta för att med stöd av forskning förändra undervisningen till det bättre. "Reflektera och agera istället för att bara reflektera och konstatera." är områdeschefens egen sammanfattning av den förändring som hen önskar att kommunens specialpedagoger skulle stå för i arbetet med skolors resultat.

Läs och skrivutvecklare

LOS har i arbetet med att utvärdera det nuvarande testmaterialet fört diskussioner med specialpedagoger och speciallärare och även genomfört en liten enkätundersökning kopplad till screeningen. Hen har än så länge slagits av så väldigt olika uppfattningar kommunens specialpedagoger har om screeningen. Det finns personal med väldigt negativ inställning till screeningen men även de som betraktar förfarandet som absolut livsnödvändigt att behålla i verksamheten. Det alla är överens om är att det är enkelt att genomföra screeningen och att det går fort att rapportera resultatet.

Eftersom LOS är så ny i sitt uppdrag har hen svårt att svara på om det förekommer att specialpedagoger eller undervisande lärare söker stöd för att förbättra låga resultat men tänker

att de tidigare resultatbeskrivningarna innehöll mer konkreta förslag på åtgärder vilket kanske var hjälpsamt för vissa.

Skulle det vara så att skolenheter satt i system att träna elever inför screeningen så anser LOS att det gör resultatet från testningen värdelös eftersom testresultatet iså fall inte säger något om elevens förmåga utan bara hur eleven tränats inför testet.

Speciallärare Hugin

Speciallärare Hugin uttrycker i sin upplevelse av årets arbetsprocess att arbetet med att förbättra resultatet innebar att allt annat skulle läggas åt sidan till förmån detta. Det påverkade även övrig verksamhet då specialpedagogen för de äldre eleverna i åk 4-6 involverades för att hjälpa till med stödåtgärderna för att höja elevernas resultat, främst då i handledningen av läsgrupperna. Det framgår inte av intervjun vilken påverkan det fick på verksamheten för de äldre eleverna när deras specialpedagog riktades om under ett antal veckor men i regel påverkas en verksamhet när resurser försvinner.

Sett över tid anser speciallärare Hugin att arbetet med screeningen har en ganska stor påverkan på hans arbete. Det finns ett beslut om att elever som inte klarar screeningen ska ges stöd och därför måste hen avsätta arbetstid i förväg för att säkert ha tid att stötta de elever som behöver det. Hen gör också reflektionen att även ämnesundervisningen i svenska påverkas av resultatet "Och det påverkar ju även hur klasslärarna arbetar med svenskan, svenskämnet, för att höja resultatet." Den påverkan som specialläraren beskriver behöver givetvis inte ha en negativ effekt på undervisningen men det finns en samstämmig upplevelse hos både speciallärare Hugin och pedagog Hugin att arbetet med eleverna blev väldigt styrt av resultatet och rektors önskan om ett höjt resultat istället för att skapa undervisning som traditionellt sett ansetts framgångsrik för elever i de lägre åldrarna, till exempel tematisk undervisning.

Pedagog Hugin

Pedagog Hugin ser speciallärare Hugins insats som ovärderlig eftersom pedagog Hugin och hans kollega var helt nya och inte hade kunskap om vare sig screeningen eller vad som faktiskt skulle hjälpa. Hen saknade konkret handledning från sin rektor. Pedagog Hugin har inte hunnit tänka så mycket själv ännu om screening som arbetsverktyg men har visioner om att lära kommande klasser att läsa på andra sätt än de som användes i den aktuella gruppen då hen upplevde att eleverna saknade glädje och intresse för att läsa. Hen tolkar det som att läsning förmedlat som något mekaniskt som utförs i skolan och inte har någon inverkan på elevernas liv utanför klassrummet.

Rektor Munin

Rektor Munin menar att specialpedagog har ansvaret för att genomföra screeningen, sammanställa och rapportera in resultatet medan efterarbetet är mest upp till den undervisande läraren.

Specialpedagog Munin

Specialpedagog Munin upplevde ingen direkt påverkan av screeningen på sitt arbete det år som studien behandlar eftersom hen inte utförde alla arbetsuppgifter som egentligen hörde till förfarandet. Hen menar dock att med den utökade kunskap hen fått om hur det är tänkt att screeningen ska gå till så ser hen en helt annan påverkan på uppdraget. Det måste avsättas tid att analysera det aktuella läget och planeras för åtgärder som sedan ska genomföras i samarbete med klassläraren. Vidare tänker hen att ett analysarbete av skolans arbetsmetoder bör genomföras för att i ett större perspektiv arbeta med en utveckling av undervisningen och förbättra elevernas möjligheter att lära sig läsa.

Speciallärare Munin

Den vid det aktuella tillfället tjänstlediga speciallärare Munin menar att det här testet har ytterst liten påverkan på den specialpedagogiska verksamheten eftersom det inte tillför något nytt. Det bekräftar bara det man redan vet. Hen känner sig säker på detta utifrån sin långa erfarenhet inom skolvärlden (27 år i yrket) och menar att man gör det här för att man måste.

Speciallärare Munin har riktat kritik till den centrala ledningen mot formen för testet eftersom hen tycker att det är oklart vad testet mäter och hur man som pedagog då ska förhålla sig till resultatet, både för elever som presterar mycket lågt men även de som presterat betydligt bättre än förväntat.

Man tittar väl lite extra om det är någon man blir förvånad över, med väldigt låga resultat. Man kan också bli förvånad över väldigt höga resultat i det här, som det går trögt för annars. Det är lite svårt att veta vad det här testet egentligen mäter.

Speciallärare Munin har noterat att det finns skolor som tränar sina elever inför testet, i som hen uppfattat det syftet att ge skolan ett bra sammantaget resultat. Denna påverkan på specialpedagogers arbete menar hen är helt förkastlig och gör att hela testet mister sitt värde.

Pedagog Munin

Pedagog Munin nämner specialpedagogen endast i samband med genomförande av screeningen och redovisning av resultatet. Hen ser endast ett eget ansvar utifrån resultatet och beskriver sin egen reaktion på följande vis; “Ja, **jag** tänkte, hur ska **jag** få de här fokuserade.” (författarnas markering)

Hur de olika skolorna arbetar med den kommunala screeningen

Huginskolan

På Huginskolan planeras insatserna i gruppen av speciallärare Hugin tillsammans med pedagogerna och med viss input från rektor Hugin.

Arbetet i gruppen bedrevs på flera nivåer och innefattade både individuellt stöd av enskilda elever, aktiviteter i mindre grupper samt helklassaktiviteter. Valet av aktiviteter var främst kopplat till beprövad erfarenhet från speciallärare Hugins sida men det förekom även idéer från lärarutbildningen som pedagog Hugin 1 och pedagog Hugin 2 just avslutat. Till en början krävde projektet mer personalresurser och specialpedagogen för årskurs 4-6 involverades liksom en elevassistent.

Läsprojekt

Eleverna delades in i läsgrupper med 5-6 elever i varje grupp. Grupperna tilldelades böcker utifrån läsnivåer och träffades sedan 3 gånger per vecka och läste tillsammans i 30 minuter. Varje grupp hade tillgång till en pedagog som kunde föra boksamtal i direkt anslutning till läsningen. Projektet varade i 10 veckor.

En läsande klass

Eleverna fick arbeta med lässtrategier inom ramen för studiehandledningen "En läsande klass" vilket innebär återkommande samtal om hur eleverna ska gå tillväga för att förstå det de läser i olika ämnen. Metoden innebär också ett synliggörande av kunskapskrav kopplade till läsförståelse och vad som förväntas av elevernas kunskapsmässigt.

Strategiträning

Eleverna fick träna på material som påminner om hur tester av typen DLS⁷ är uppbyggda och lära sig förstå hur man letar reda på svaren i den typen av uppgifter. Texterna och uppgifterna var anpassade på tre nivåer för att alla elever skulle hitta en bra nivå att arbeta på. Det var eleverna själva som fick avgöra vilken nivå de ansåg vara lämplig att träna på.

Läsläxa

Elevernas läsläxor kopplades även de till läsförståelse och lässtrategierna från "En läsande klass". Läsläxorna var nivågrupperade.

Bokjury

I samarbete med biblioteket inleddes ett projekt där eleverna fick läsa nyutkomna barnböcker och rösta på sina favoriter. Då ingick även arbete med att skriva läsdagböcker, bedömningar och motiveringar.

⁷ Screeningmaterial i flera delar som anses mäta läsförmåga

Enskilt stöd

Elever som trots förändringarna i arbetet inte började utvecklas fick stöd av speciallärare Hugin som arbetade med enskild läsundervisning i ungefär 6 veckors tid. Där användes Rydaholmsmetoden. Speciallärare Hugin tog även emot elever för daglig parläsning i syfte att utveckla elevers läsflyt.

Föräldrarna

Eleverna och deras föräldrar informerades om resultaten i samband med utvecklingssamtalen och fick tips och råd på hur hemmet bäst kunde stötta med läxläsning, bland annat genom att låta eleverna läsa högt och sammanfatta muntligt vad de läst om. Pedagogerna betraktar föräldrarna som en viktig resurs men ser också en problematik i att många nyanlända elevers föräldrar saknar möjlighet att hjälpa till med inläringen. När pedagogerna såg framsteg hos enskilda barn tog de kontakt via mail eller SMS och berättade om det.

Uppföljning

Rektor Hugin ville se en uppföljning av resultaten och en sådan gjordes därför påföljande år från första provtillfället. Istället för "Vilken bild är rätt" och "Ordkedjor" användes då istället testerna H4⁸ och DLS vars resultat även de räknas ut i stanine. Resultatet visade att elevernas resultat hade förbättrats.

Muninskolan

När resultaten kom visade de på mycket låga resultat vilket inte förvånade pedagog Munin som upplevt klassen som lågpresterande. Hen upplevde även att eleverna inte var införstådda med vikten av att prestera sitt bästa i testsituationer utan snarare försökte underprestera. Med ledningen av det snarare än de egentliga resultaten på screeningen utformade pedagog Munin ett läsprojekt som syftade till att träna eleverna på att samarbeta för att i förlängningen förbättra samarbetet i klassrummet kring aktiviteter kopplade till läsning, till exempel stafettläsning, högläsning och att kunna samtala om det man läst eller hört.

Samarbetsprojekt Läsjakten

Projektet handlade om att klassen skulle utforma ledtrådar, baserade på olika böcker, som sedan skulle leda till att man kunde samla poäng och vinna priser. Det hela skulle utmynna i en avslutning med åk 3 som "ledtrådssökare" vilket också skedde efter ett par veckors arbete. Eleverna fick först en introduktion till projektet, sedan inleddes själva arbetet med att leta böcker och skriva ledtrådar. Åk 2 utförde arbetet vid de tillfällen de hade egen tid med pedagogen.

⁸ Test för att mäta läshastighet

Föräldrarna

Pedagog Munin involverade också föräldrarna genom att i samband med utvecklingssamtalen ge konkreta tips och råd på saker som tränar läs och skrivförmågan i vardagen; skriva handlingslistor, hämta saker i affären, högläsning på kvällen där barn och förälder turas om. Hen valde att inte prata med elever och föräldrar om de faktiska staninerresultaten utan försökte istället arbeta framåtsyftande och berätta om vad som skulle vara hjälpsamt och utvecklande istället för sänkande.

Uppföljning

Projektet utvärderades inte kopplat till läsförmåga men pedagog Munin såg en stor utveckling i inställning och attityd under projektiden då eleverna var mer glada, mer entusiastiska och mer fokuserade på samma mål än någonsin tidigare under hens tid med klassen. Hen uttrycker stor glädje över denna framgång. “Jag är så nöjd med det temaarbetet som jag hade med den där klassen, så roligt det blev och så engagerade de var! Det var helt fantastiskt.” Hen ser ett större värde i samarbetet och engagemanget i den gemensamma aktiviteten än av själva lästräningen i sig.

Analys och diskussion

I detta avsnitt redovisas vår analys och diskussion utifrån de mest återkommande mönster vi tycker oss ha identifierat samt våra forskningsfrågor. Resultaten analyseras utifrån den tidigare forskning, som vi inledningsvis redogjort för. Diskussionen förs utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande och Nilholms specialpedagogiska perspektiv, främst det kritiska perspektivet. Vi har också använt oss av våra egna erfarenheter och åsikter i diskussionen och dragit slutsatser utifrån dessa.

Resultat och kommunikation - koppling till teoretiska utgångspunkter

I analysen av informanternas svar så är det två företeelser som återkommer; resultat och kommunikation. Informanterna talar på olika sätt om och förhåller sig olika till resultat och vad resultat är men det är ett begrepp som har betydelse i deras berättande om arbetet med och tankarna kring den obligatoriska screeningen. Likaså berättar de både direkt och indirekt om vikten av att kommunicera, en önskan om att kommunicera eller hur andra ska kommunicera och hur viktig kommunikationen är för att göra det bästa möjliga av till exempel skolans resultat. Detta framhålls även av Ärlestig (2008) som i sin forskning har visat på sambandet mellan kommunikation och resultat. Som tidigare nämnts påverkas skolors resultat av rektors förmåga att kommunicera om läroplansuppdraget. Hon menar också att kommunikation som helhet speglar och påverkar skolans verksamhet och därigenom även dess resultat. Även Utbildningsdepartementet (2001) framhåller vikten av kommunikation i en organisation för att den ska fungera. Kommunikationen måste fungera både mellan organisationens olika nivåer och utåt, alltså mot samhället.

Kommun X använder sig av resultatstyrning i sin verksamhet. Det verkar dock inte finnas en gemensam syn på vad resultatstyrning innebär och hur den ska fungera på bästa sätt. Områdeschefen kommer i sin vision närmast det vi författarna av denna studie föreställer oss vad resultatstyrning ska vara när systemet fungerar som önskvärt vore; ett sätt att i grunden utveckla verksamheter utifrån vad verksamhetens resultat visar. Det innebär att arbetssätt, metoder och föreställningar om saker kan behöva förändras eftersom resultaten visar att det som föregått resultaten inte fungerat väl. Denna formulering av resultatstyrning används även av Utbildningsdepartementet (2001).

Lundahl (2014) pekar på de möjligheter som resultaten ger för stat och kommun att kontrollera skolors kvalitet. Ett bra resultat tyder på att en skola är bra, alltså att skolan utför sitt uppdrag på ett korrekt sätt. Därav följer att det är angeläget för en skola att ha ett bra resultat.

Diskussion kring resultat och kommunikation

Ute i verksamheterna verkar resultatstyrning tolkas som att förändringen ska kopplas till de för tillfället aktuella resultaten som ska förbättras till en godtagbar nivå. När det är uppnått kan systemet fortgå som det gör. De båda skolorna agerar i den undersökta situationen på lite olika sätt; Huginskolan arbetar mot att förbättra elevernas möjligheter att klara en ny

närliggande testning med liknande innehåll och Muninskolan gör en mer långsiktig satsning tänkt att förbättra elevernas framtida möjligheter till samarbete i inlärningsituationer. Alla insatser görs med de bästa intentioner men ingen av dem förändrar egentligen det sätt skolan arbetar på för att undvika framtida misslyckanden. Uppenbarligen har inte uttrycket resultatstyrning kommunicerats på ett sätt som har kommit verksamheterna tillgodo.

Det sociokulturella perspektivets syn på lärande kännetecknas av kommunikation, menar Säljö (2014) och ovanstående text visar tydligt hur brist på kommunikation även leder till brist på lärande för personal, i flera nivåer. Kommunikationen mellan de olika nivåerna fungerar inte, vilket i leder till att personal ute på skolorna inte alltid vet hur de ska arbeta med screeningen och dess resultat. Denna osäkerhet och skillnader i synsätt leder i sin tur till olikheter i stöttning av elever i behov av stöd. Alla får inte det de behöver. Utbildningen blir inte likvärdig, trots att detta starkt påtalas i styrdokumentet att det så ska vara (Skolverket, 2011).

Hur är arbetet med den kommunala screeningen organiserat, på olika nivåer?

Av informanternas svar så framgår det att screeningen byggts upp kring ett system där ledningsnivån har ansvar för att provmaterialet kommer skolorna tillhanda, att skolverksamheterna ansvarar för att provet genomförs, sammanställs och rapporteras tillbaka till ledningsnivån. Därefter gör läs- och skrivutvecklarna en analys och ger feedback till de enskilda skolorna på resultatet. Resultatet kommer även områdeschefen tillhanda. Tanken är alltså att skolorna ska arbeta enligt principen för mål- och resultatstyrning.

Beskrivning av mål- och resultatstyrning

Utbildningsdepartementet (2001) beskriver mål- och resultatstyrning som en metod där verksamhetens utveckling ska hitta sin grund i kunskapen om vad som sker i verksamheten. Resultat ska följas upp och utvärderas på både lokal och nationell nivå. Om analys och värdering av resultaten visar att skolan inte är tillräckligt bra för varje elev, ska verksamheten förändras och förutsättningar skapas så att alla elevers lärande och utveckling gör det möjligt för alla att nå målen. Vi tolkar detta som att förändringar ska vara verksamheten och eleverna till godo i ett längre perspektiv än ett enstaka test. Här kan även ses en koppling till Nilholms (2007) beskrivning av det kritiska perspektivet på specialpedagogik som menar att det är verksamheten som bär problemet och inte individen.

Även Lgr 11 (2011) påpekar vikten av utveckling i skolans verksamhet, i syfte att den ska svara mot de nationella målen. Detta innebär bland annat att resultat ska utvärderas och följas upp, vilket i sin tur ska leda till att nya metoder ska prövas och utvecklas. Arbetet ska präglas av ett samspel mellan personal och elever. Vi tolkar detta som att även olika personalgrupper ska ha en dialog i detta. På skolorna i vår studie verkar det inte ha funnits någon sådan, vilket kan tolkas som en brist på kunskap om de centrala styrdokumentens innehåll.

Organisation och resultat – diskussion och egna tankar

Organisationen kring screeningen bygger på att medarbetarna på de olika nivåerna tar ansvar för den arbetsuppgift de tilldelats i screeningen. I stor utsträckning verkar det också inledningsvis ske, även i de fall där personalen är ny och/eller oerfaren. Alla informanterna återger i sina intervjuer en bild av sin egen roll i arbetet med screeningen som överensstämmer med det som verkar vara tänkt. Screeningen genomförs och rapporteras in, det är sedan i samband med återkopplingen från läs och skrivutvecklaren som skolornas arbete verkar gå skilda vägar. Återigen ser vi bristen på kommunikation, som bidrar till att arbetet med screeningresultaten inte fungerar som det var tänkt från början. Kommunikationens betydelse för en fungerande organisation framhålls av både Ärlestig (2008) och Utbildningsdepartementet (2001), som ytterst väsentliga för att arbetet ska fungera och utvecklas.

Som tidigare i studien nämnts är screenings initiala syfte vid dess införande 2006 att syfta till en högre målpuppfyllelse genom att tidigt upptäcka elever som släpar efter i sin läsutveckling. Vi menar att det finns en koppling till att svensk skola hade tvingats till kraftiga besparingar och minskat specialpedagogiskt stöd under 1990-talet (Myrberg, 2007). Eftersom resurserna i skolan var mycket mindre behövde man hitta ett sätt som var mer kostnadseffektivt än att använda lärares yrkeskunskaper. Även de reformer som genomfördes i skolan under 1990-talet, med syfte att närma sig ett marknadsekonomiskt synsätt, krävde ökade mätningar av resultat (Skolverket, 2012).

Den enda som nämner det initiala syftet med screeningen är läs- och skrivutvecklaren som också påpekar att syftet med screeningen breddats för att passa bättre in i förvaltningens mål- och resultatstyrning. Områdeschefen nämner också utveckling av verksamheter utifrån resultaten men verkar främst använda resultaten som ett verktyg för att få överblick över sitt område och fördela resurser. I skolverksamheterna finns det inte någon direkt samsyn kring vad resultaten egentligen ska användas till. Rektor Munin och hans specialpedagoger är kritiska till screeningen som verktyg medan pedagog Hugin och speciallärare Munin delar åsikten att det är viktigt att få en överblick av läget. Specialpedagog Munin uppfattar screeningen som ett slags arbetsgivarkontroll av pedagogerna i de aktuella årskurserna snarare än ett verktyg för att hjälpa enskilda elever med deras läsutveckling. Pedagog Hugin har ingen direkt åsikt om screeningen som verktyg men är ytterst tveksam till hur bra arbetssättet som utvecklades egentligen blev för eleverna även om de fick ett bättre resultat vid eftermätningen. Rektor Hugin deltar inte i studien men hans uttryckliga önskan att resultaten ska förbättras kan tolkas som att hen anser att resultaten har ett värde och därför får stor inverkan på verksamheten.

Åsikterna om vad som är viktigast för ett lyckat arbete med resultaten skiljer sig åt även om det också finns gemensamma nämnare.

Pedagog Munin, specialpedagog Munin och läs- och skrivutvecklaren delar åsikten att kommunikation är det viktigaste för att arbetet ska bli lyckat. Pedagog Munin avser dock, som

vi tolkar det, kommunikation inom lärargruppen medan läs- och skrivutvecklaren avser kommunikation mellan rektor och de pedagoger som ska arbeta med resultaten.

Specialpedagog Munin vill mena att kommunikationen gäller alla nivåer i organisationen för att tydliggöra vilka förväntningar och uppdrag som finns på respektive nivå. Pedagog Munin nämner också kollegialt lärande som en framgångsfaktor; en åsikt hen eventuellt delar med områdeschefen. Eftersom pedagog Munin inte utvecklar sitt resonemang kring kollegialt lärande vet vi inte vad hen menar och avser med kollegialt lärande, i relation till områdeschefens åsikt om ämnet som uttrycks tydligare i hens intervju.

Rektor Munin tycker att det viktigaste för att lyckas väl med arbetet kring resultatet av screeningen är att det görs bra analyser. Syftet med analyserna ska vara att hitta orsaken till resultatet såväl som att utarbeta ett gott framåtsyftande arbete. Dessa åsikter delas fullt ut av specialpedagog Munin som även önskar ett mer konkret svar på orsaken till elevens svårigheter med läsning och inte bara ett konstaterande av svårigheterna. Vi tolkar det som att specialpedagog Munin skiljer på orsaker som till exempel att eleven undervisats med felaktiga metoder och att detta lett fram till att eleven har svårt att avkoda. Även områdeschefen nämner verksamheternas egna analyser som en viktig faktor för ett lyckat arbete och har en tydlig bild av hur hen önskar att det arbetet skulle gå till med rektor och specialpedagog som leder personalgruppen i att i större utsträckning våga ifrågasätta verksamhetens egna resultat och vad de står för.

För att arbetet med resultaten ska bli lyckade tänker pedagog Hugin att det är viktigt med variation på aktiviteterna för att vara säker på att nå alla elever. Hen tänker också att med ett sammanhållande tema skulle känslan av samhörighet mellan aktiviteterna öka och skapa en större trygghet hos eleverna.

Speciallärare Hugin anser att det mest framgångsrika är att ha kännedom om hur varje barn ligger till med läsningen och sedan anpassar stöttningen efter det samt att det finns tillräckliga resurser i verksamheten för att ta hand om och se alla elever.

Som tidigare nämnts beskriver områdeschefen att arbetet med resultatstyrning innebär att verksamheten ska utvecklas utifrån verksamhetens resultat. Länken emellan verksamheterna anser hen vara rektor. Eftersom rektor Hugin valde att avstå från att själv medverka i vår studie är det svårt att veta något om hur hen uppfattat områdeschefens vision. Rektor Munin säger själv att hen är helt ny och är väl medveten om att hen ännu saknar fullständig kunskap om kommun X.

Oaktat detta så lyfter läs och skrivutvecklaren en viktig fråga i sitt påtalande att det är svårt att hitta bra kommunikationsvägar i kommun X. Information om screeningen ska komma rektor tillhanda via rektorsträffar men bristerna i det systemet har gjort att till exempel informationen om det nya bedömningsstödet istället ges i första hand till specialpedagogerna för att säkerställa att informationen kommer till verksamheten. En fråga att ställa sig är alltså hur väl tanken med resultatstyrning kommunicerats i verksamheterna och om alla inblandade är införstådda med hur det är tänkt att fungera?

Bristen på kommunikation mellan de olika nivåerna visar sig också i att det till exempel inte nått fram till speciallärare Hugin att den tidigare läs och skrivutvecklaren gått i pension och ersatts av inte bara en utan två nya personer. Inte heller lyfter någon av informanterna fram att det på kommun X intranät finns relativt mycket information om hur pedagoger på bästa sätt stöttar läs och skrivutveckling hos eleverna. Även om flera av informanterna är relativt nyanställda i kommun X borde kunskap om stödmaterialet finnas i en större utsträckning ute i verksamheterna och vara en hjälp i arbetet med att stötta alla elevers rättigheter att lära sig läsa.

Hur påverkar den kommunala screeningen specialpedagogers arbete?

Det är tydligt att den specialpedagogiska verksamheten påverkas av screeningen, men det är också uppenbart att påverkan skiljer sig mellan de olika skolorna. Detta kommer att diskuteras både i denna och nästa frågeställning.

Forskning och teorier kring tester

Den kommunala screeningen garanterar elever hjälp och stöd utifrån ett system som lärarna inte själv valt och vi anser att det absolut finns en påverkan på det specialpedagogiska uppdraget. Persson och Sahlström (1999) menar att eftersom denna typ av tester länge har använts i skolan har specialpedagogiken ofta påverkats av testernas konstruktion och resultat i stället för att utgöra ett förebyggande pedagogiskt arbete. Man lägger felet hos eleven i stället för att utvärdera undervisningen. De elever som får stöd av specialpedagog är de som misslyckas på testet och hjälpen består oftast av enskild träning, på samma sätt som i den ordinarie undervisningen. Alltså mer av den vara som bidragit till svårigheten. Det är också vad som händer i arbetet med resultatet på studiens två skolor även om tillvägagångssätten skiljer sig åt. Förfarandet blir tydligare på Huginskolan där enskilda elever faktiskt får stöd i relation till Muninskolan där alla elever arbetar tillsammans för att öka sin motivation. Utifrån intervju svaren med specialpedagog Munin kan vi ändå utgå ifrån att den främsta orsaken till elever inte erbjuds enskilt stöd i samband med det efterföljande arbetet är att specialpedagog Munin inte har kunskap om att det förväntades av hen.

Korp (2011) menar att man också tydligt ser att upprepad träning inför prov leder till sämre självförtroende för lågpresterande elever och att ett fokus på summativ bedömning styr in elever på att utveckla en yttre motivation inriktad på betyg och social status. Detta sker på bekostnad av en inre personlig utveckling och bruksvärde.

Speciallärare Munin har riktat kritik till den centrala ledningen mot testet eftersom hen tycker att det dels inte ger någon ny information om elevens prestation och att det även är oklart vad testet mäter. Det gör det svårt som pedagog att förhålla sig till resultatet, både för elever som presterar mycket lågt men även de som presterat betydligt bättre än förväntat. Speciallärare Munins iakttagelser gällande testresultaten väcker intressanta frågeställningar om testets trovärdighet även om förklaringen att testet mäter rätt och läraren tidigare har mätt fel också är en möjlighet. Rimrod et al (2005) visade i sin studie att de där tre undersökta lästesterna visserligen identifierade 43,5 % av eleverna som varande i behov av språkligt stöd men att

bara 9,4 % av barnen identifierades av alla tre testerna. Även Keenan et al (2008) uppmärksammar att tillgängliga tester inte alltid mäter samma saker och att det är angeläget att veta vad som ska mätas och vilket instrument som är lämpligast att använda.

Speciallärare Munin uppmärksammar att vissa elever presterar betydligt bättre än förväntat och skulle det entydigt vara testets staninerresultat som styr skolans bedömning av eleven innebär det att elever som kanske egentligen har behov av ytterligare stöd i sin läsinläring kommer att förbises. Likaså, om elever som presterar lågt bara representeras av sin staninesiffra och inte av en professionell bedömares omdöme, riskerar elever att hamna i stödsituationer de egentligen inte har behov av och tidigt identifiera sig som någon som inte kan. Denna situation är på intet sätt förenlig med ett sociokulturellt perspektiv, där Säljö (2014) menar att samspelet mellan andra människor är en förutsättning för kunskapsutveckling.

Den kritik som Persson och Sahlström (1999) riktar mot normerade tester som omvägar om man vill hjälpa barn att utveckla sin förmåga att läsa och skriva, stödjer speciallärare Munins erfarenhet att testet bara bekräftar det man redan vet, det vill säga att barnet eventuellt har svårigheter men ingenting om hur man kan gå vidare med eleven.

Diskussion kring specialpedagogens uppdrag

Områdeschefen har en bild av det viktiga analysarbetet som rektor och specialpedagog bör företa sig. Vad avses med det? Det är föga troligt det faktiska utfallet som områdeschefen avser. Huginkolan lyfter sitt resultat men det har ingen koppling till en god analys av specialpedagog och rektor utan är främst en effekt av ett gott samarbete mellan Huginkolans speciallärare och de två pedagogerna. Muninkolans självständiga och starka pedagog som själv tar sig an arbetet med att utveckla elevernas resultat gör en god insats som visar på både yrkesskicklighet såväl som yrkesstolthet. Dock kan man inte ens med de mest välvilliga tolkningar av situationen säga att arbetet är baserat på en god analys av rektor och specialpedagog.

I våra studier av de dokument som kommun X författat gällande läs- och skrivutveckling framträder en bild av en syn på elevsvårigheter som något som kopplas till eleven själv, i stället för i lärmiljön. Till exempel finns det förslag på ett stort antal tester som skolor kan använda för att kartlägga elevers svårigheter, men enligt SBU (2014) är ingen av de tester som används i Sverige vetenskapligt utvärderat och kan därför inte sägas verkligen mäta det som sägs. I relation till vad områdeschefen beskriver som sin vision av en skolutveckling, baserad på vetenskap och driven av rektor och specialpedagog, framträder en tvetydig bild. Om tanken är att förändra hur kommun X skolor arbetar med resultat av kunskapsmätningar bör också verktygen ses över och förändras för att bättre möta upp med det kommunen säger sig vilja uppnå. En fråga som också kan ställas är denna: Vad tänker kommun X att specialpedagogerna egentligen ska bäst användas till? Det finns idag en stor skillnad mellan det områdeschefen har som vision och det specialpedagog faktiskt gör i sin verksamhet.

Ska specialpedagogen utveckla undervisningen utifrån resultatet eller utveckla resultaten för att legitimera skolans undervisning?

Tvetydigheten kan också kopplas till att kommun X använder ett material som på intet sätt överensstämmer med den kunskapssyn som tydligt framkommer i aktuell läroplan, Lgr 11. Enligt denna kunskapssyn ska de fyra kunskapsformerna fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet samverka med varandra i undervisningen så att de bildar en helhet för eleverna. Det uttrycks också tydligt att skolan är mål- och resultatstyrd, vilket innebär att bedömning ska vara kriterierelaterad. Då upplevs ett normrelaterat test som endast fokuserar på *en* förmåga som något som inte är förenligt med styrdokumentet. Korp (2011) menar att den här typen av bedömning kan användas för att göra jämförelser på systemnivå, till exempel att jämföra länders utbildningsresultat. I klassrummet fyller den dock ingen funktion. Även Wedin (2010) är kritisk mot lästester som endast mäter en begränsad aspekt av läsningen och inte på något sätt tar hänsyn till helhetsbilden kring eleven. Det handlar främst om att se brister hos eleven och har ingen tanke kring läsning som den sociala och kommunikativa aktivitet det faktiskt är. Hon framhåller också att bedömningsverktyg, vilka de än må vara, kan även ses som medel för maktutövning. De som utsätts är i första hand elever och i synnerhet de elever som får låga resultat med särbehandling och sviktande självförtroende som följd. Även personal kan sägas bli utsatt, när de uppmanas att använda ett verktyg som på intet sätt värderar den kunskap de besitter i sin professionalitet. Vi anser också att en staninesiffra aldrig kan ge en rättvis bild av vad en människa kan eller inte kan. Det är i samspelet med den erfarna pedagogen som en kartläggning kan göras.

I bakgrundstexten redogjorde vi för de effekter som kommunaliseringen av skolan medförde, framför allt av ekonomisk karaktär som bland annat innebar att drygt 40 % av specialpedagogiska resurser försvann (Myrberg, 2007). Vi menar att det är en bidragande orsak till den ökade användningen av snabba och enkla tester i stället för att använda den professionella kompetens som utbildade och erfarna pedagoger innehar.

Skolverket (2014) uttrycker tydligt att skolan har ett kompensatoriskt uppdrag, vilket enklast kan förklaras som att alla elever ska kompenseras för sina svårigheter och deras skillnader i förutsättningar ska utjämnas. Den fråga vi ställer oss är om detta diagnostiserande och testande verkligen ger eleverna den "kompensation" som styrdokumentet avser. Vi menar att en väl utförd kartläggning av både miljön och eleven ger större möjligheter att utforma en skolmiljö där alla elever har möjlighet att utvecklas i en positiv riktning, utifrån var och ens förutsättningar. Visserligen säger Skolverket (2014) att verksamheten ska organiseras i alla nivåer för att uppväga skillnader i deras förutsättningar, men vi menar att man måste ta det till en högre nivå där det inte bara handlar om att se elevens svårigheter, utan framför allt om att diagnosticera, reflektera och agera. Vi anser att tonvikten i skolans arbete ska vara på de två sistnämnda åtgärderna och framför allt att anpassa lärmiljöerna i större utsträckning, enligt det kritiska perspektivet på specialpedagogik (Nilholm, 2007). Det är inte eleven som är bärare av problemet, utan man måste se situationen i ett helhetsperspektiv. Samma synsätt återfinns i ett

sociokulturellt perspektiv, där Säljö (2014) menar att pedagogiska problem ska diskuteras från flera praktiker.

Som tidigare nämnts har SBU (2014) granskat de ca 50 tester som används i Sverige för att upptäcka och utreda dyslexi. Enligt SBU finns ingen vetenskaplig utvärdering av någon av dessa och inte heller någon studie om de verkligen mäter vad som avses. Detta leder till ytterligare tveksamhet från vår sida till den här typen av testning, eftersom det inte finns någon vetenskaplig forskning att förlita sig på. Även Konsensusprojektet (Myrberg & Lange, 2005) redovisar en tveksamhet till testning av läs- och skrivförmåga hos de tillfrågade forskarna. Det finns till och med en uppfattning att testning utan innebörd kan vara skadlig.

Valet av testmaterial motiveras med att det skulle vara erkänt (av vem framgår dock inte) och att det skulle vara normerat. Vad som egentligen skulle testas är också oklart. Wedin (2010) menar att den här typen av tester, där läsning betraktas som teknik, inte är förenliga med modern forskning. Testtypen skickar också helt fel signaler till alla berörda om vilka typer av läsning som är viktiga för barnens framtid. Vi menar att det är viktigt med ett material som mäter var den enskilda eleven befinner sig och hur hen kan utvecklas. Det är en fråga om likvärdighet.

Skillnader och likheter mellan de båda skolornas arbete med den kommunala screeningen

Våra två skolor upplevs som ganska likvärdiga vad gäller till exempel storlek, organisation och andel nyanlända elever. Båda skolorna hade också låga resultat på screeningen vid det aktuella mättillfället. Det visade sig dock att arbetet med screeningen skiljer sig åt, framför allt i hur man tänker kring resultat och analys. Här väcktes en tanke hos oss, vad gäller likvärdighet. Skolverket (2012) menar att alla elever ska ha samma förutsättningar i systemet oavsett var bostadsort och sociala förutsättningar. Är det möjligt att uppnå när två så liknande skolor arbetar så olika? Och i nästa steg, varför är det så?

Likvärdighet, resultat och analys – teoretiska utgångspunkter

Svensk läroplan (2011) uttrycker mycket tydligt att utbildning ska vara likvärdig över hela landet. Normerna anges i de nationella målen. Det är också tydligt uttryckt att undervisning inte kan utformas på samma sätt överallt eftersom den ska anpassas till elevens behov och förutsättningar. Kan detta vara en förklaring till de olika arbetssätten på våra skolor?

Båda skolorna har låga resultat. Ärlestig (2008) beskriver rektors förmåga att kommunicera om läroplansuppdraget som betydelsefull för skolors resultat. Rektor Munin och rektor Hugin har agerat olika i processen. Rektor Munin är nyanställd och oerfaren som pedagogisk ledare och anställd i kommun X vilket inte gör det helt enkelt att veta vad som är viktigt. Hen betonar dock vikten av en god analys av resultaten för att kunna jobba vidare utifrån det även om så inte sker med de aktuella resultaten. Rektor Hugin är utifrån informanternas upplevelse intresserad av ett bra resultat och inleder en arbetsprocess som hen sedan lämnar ganska därefter. Bristen på kommunikation mellan verksamhetens olika nivåer blir tydlig och så även kopplingen till Ärlestig (2008) som också pekar på kommunikationens betydelse i en lärande

organisation. Om kommunikationen hade varit bättre mellan de olika nivåerna, hade då resultaten varit bättre? Och hade man arbetat annorlunda med resultaten?

Läroplansteori förklarar att innehållet i aktuell läroplan påverkas av samhällets olika strukturer (Sundberg, 2016). Vår tanke är att läroplanen påverkar innehållet i läromedlen och även att olika samhällsfenomen påverkar både läromedel och läroplan. Uppkomsten av ”En läsande klass” är ett tydligt exempel på detta, där en privatperson framställer ett material utifrån dalande resultat i internationella lästester, såsom PISA. Det är dock intressant, menar vi, vilket genomslag materialet fick trots kritik från erkända forskare, inte minst från den vars forskning inspirerat till materialet.

Likheter och skillnader i skolornas arbete – vad beror de på?

På Huginskolan kan det utan tvekan identifieras tankemönster kopplade till resultatstyrning. Rektor Hugin lägger stor vikt vid att resultaten ska förbättras vilket i sin tur i stor utsträckning påverkar arbetsvardagen för både elever och pedagoger. Även om taktiken att träna eleverna på hur man klarar den typ av test som använts i screeningen inte lärs ut förrän inför det uppföljande testet kan det ändå betraktas som en high stakesituation; att främst lära ut strategier för att passera en kontrollpunkt snarare än att verkligen lära sig de färdigheter som krävs för att klara provningen.

Huginskolan har precis som en mycket stor andel av Sveriges skolor tagit emot materialet ”En läsande klass” som används i Huginskolans arbete med att förbättra elevernas resultat. Att materialet kritiserats och ifrågasatts av forskare har troligtvis inte nått vare sig rektor Hugin eller hans pedagoger då det inte verkar troligt att en skolenhet som lägger mycket omsorg på att förbättra ett lågt resultat skulle använda ett material som verksamheten inte tror det bästa om. Pedagog Munin nämner överhuvudtaget inget material och om hans klass arbetat med ”En läsande klass” och dess strategier för att förbättra läsning är helt okänt för oss. I vilken utsträckning materialet har påverkat skolornas resultat är heller inget som denna studie ägnat sig åt men läromedel och material har givetvis alltid en påverkan på vad som sker i en verksamhet och kan antas ha påverkat även vad som skedde i vår studie.

I resultatstyrning är analys av resultat en viktig del för att systemet ska fungera och det är främst avsaknaden av analys som gör att inte Huginskolan når ända fram, med vad vi antar är en ambition att agera som en resultatstyrd organisation. Visserligen samtalar rektor Hugin med speciallärare Hugin om resultaten men samtalet verkar ha varit relativt kort och relativt ytligt sett ur ett analysperspektiv. Istället verkar det som främst avhandlats ha varit ett konstaterande att resultatet var oacceptabelt lågt och behövde förbättras samt att rektor ger sina synpunkter på hur detta ska gå till. Därefter samtalar pedagogerna som fått i uppgift att se till att resultatet utvecklas och fattar beslut om åtgärder som enligt beprövad erfarenhet brukar fungera. Någon analys om vad som förorsakat att eleverna inte utvecklats i läsning görs inte av någon och inte heller förs några diskussioner om vad som behöver förändras i verksamheten för att förhindra vidare uppkomst av problemet. Enligt sociokulturell teori är kunskap något som uppkommer i samspel med andra människor, (Säljö, 2014), vilket i sin tur

får oss att dra slutsatsen att bristen på analys gör det svårt för Huginskolan att förhindra fortsatt låga resultat. De skaffar sig inte kunskap om vad de kan förändra och därmed kommer problemet att kvarstå. Även Utbildningsdepartementet (2001) påtalar att det är verksamheten som ska förändras om resultaten inte är tillfredsställande.

Muninskolans personal är ganska nya i samtliga positioner och dessutom är den ena specialpedagogtjänsten vakant. Det innebär att en person ska göra två personers arbete. Screeningen genomförs enligt instruktion och resultatet skickas in till centralenhet, rektor och ansvarig mentor. Någon egentlig uppföljning av (det låga) resultatet görs inte. Mentor i klassen genomför ett slags läsprojekt med eleverna, dock utan efterkontroll. Hen menar att det viktiga är att eleverna ska kunna samarbeta och fokusera. Rektor är ny för läsåret, det är hans första rektorstjänst och även första anställning i kommun X så han har inte tidigare kommit i kontakt med screeningarbetet. Det faktum att alla personer är tämligen nya i sina positioner anser vi ha stor betydelse för det faktum att man inte har kommunicerat kring resultaten och att tankar kring åtgärderna endast finns hos pedagog Munin. Varken specialpedagog eller rektor är medvetna om hans arbete med gruppen och det görs heller ingen typ av uppföljning. Det verkar också saknas kunskap hos både rektor och specialpedagog på Muninskolan om det politiska beslutet att elever med för låga resultat ska erbjudas stöd av specialpedagog. I vart fall agerar ingen av dem som att det borde ha varit en självklarhet.

På Huginskolan väljer man att tydligt påtala enskilda elevers resultat och behov av utveckling för att göra elever och föräldrar delaktiga i processen. Pedagog Hugin tecknar en bild av visserligen förbättrade resultat, men också en spretig och ganska kravfylld period relaterat till de deltagande barnens ålder. Pedagog Hugin beskriver en stressad tillvaro med mycket oro och osäkerhet kring om han gör rätt saker i gruppen samtidigt som han får arbeta väldigt mycket för att lyckas med de uppställda kraven på förbättrade resultat. Huginskolans arbetsätt runt screeningen kan tydligt kopplas till det kompensatoriska perspektivet (Nilholm, 2007) där eleven ses som den som saknar något och behöver kompenseras för detta. Det är eleverna som inte når tillräckliga resultat på screeningen och ska tränas för att nå högre resultat.

Pedagog Munin beskriver arbetet med resultaten som en glädjefylld, entusiasmerande och för eleverna utvecklande process. Pedagog Munin väljer att inte påtala det negativa med de låga resultaten till föräldrar och elever utan vill i stället arbeta framåtsyftande med eleverna. Pedagog Munin verkar betydligt mer oberörd inför resultaten och beskriver det efterföljande arbetet som fantastiskt roligt och inspirerande. Han anser att eleverna i första hand har behov av att lära sig samarbeta för att på ett bra sätt kunna lära tillsammans och tillgodoser i första hand det behovet snarare än att arbeta för att höja läsförmågan eller klara en efterföljande testning. Han visar också ett tydligt tankesätt kopplat till det kritiska perspektivet (Nilholm, 2007) eftersom han inte ser problemen främst hos eleven, utan han undrar vad han själv kan förändra och göra för elevernas skull. Med andra ord är det miljön som ska förändras, inte eleven.

Avslutande diskussion

Avslutningsvis vill vi utifrån vårt arbete lyfta frågan om en av svenska skolans grundstenar-likvärdighet. Lgr 11 (2011) framhåller att utbildning ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Vi menar att den ökade mätningen av elevers resultat är ett försök att kontrollera likvärdigheten i landet. Holm (2009) anser att de ökade mätningarna i skolan sedan 1990-talet hänger ihop med skolans anpassning till det marknadsekonomiska perspektivet och är ett försök att stärka tanken om att ett lands välfärd hör ihop med invånarnas litteracitet. Han är dock inte övertygad om att ett sådant samband finns, men har heller inte hittat något som bevisar motsatsen. Vår fundering är då hur kommun X tänker, när en hel elevgrupp utesluts från en mätning? Är detta för att skolorna med hög andel nyanlända då får ”dåliga” resultat? Denna tanke styrks också av Lundahl (2014), som menar att de ökade mätningarna har tvingat fram ett behov av att visa upp goda resultat för att locka till sig elever och personal. Den fråga som då dyker upp är vad detta tankesätt innebär för våra undersökta skolor och andra skolor i landet med liknande sammansättning? Är dessa skolor sämre än andra, bara för att de inte har höga socioekonomiska förutsättningar?

Att använda den här typen av material innebär att skolor med liknande socioekonomiska förutsättningar som Hugin och Muninskolan inte genomför screeningen med samma förutsättningar som den elevgrupp provet en gång utprovats och standardiserats för. Antalet nyanlända elever är stort på både Hugin och Munin vilket gjort att båda skolorna till exempel valt att vidareutbilda personal i arbetssätt som bättre passar mångkulturella undervisningsmiljöer. Trots det väljer kommun X att genomföra samma screening vid dessa skolor som skolor med helt motsatta förutsättningar. Ett av testen har specifikt framhållits som olämpligt av Wedin (2010) i arbetet med nyanlända elever; hon beskriver testet som både kulturokänsligt och etnocentriskt. Områdeschefen är också väl medveten med svårigheterna kring just ”Vilken bild är rätt” vilket också är en av anledningarna till att läs- och skrivutvecklarna fått i uppdrag att se över materialet.

I kommun X behöver nyanlända elever enligt uppgift inte delta i testningen och även om de gör det rapporteras deras resultat inte in. Det verkar dock inte finnas några tydliga riktlinjer kring när nyanlända betraktas ha möjligheter att börja delta i obligatoriska testningar. Det finns även andra elever som inte tas med i rapporteringen; elever som läser enligt grundsärskolans kursplan eller elever som ännu inte lärt sig läsa. Då återkopplingen från läs- och skrivutvecklarna handlar om de inrapporterade resultaten finns det frågetecken kring var kommun X egentligen sätter in resurserna för de elever som inte deltar. Screeningen kan ses som ett slags kontrollpunkt med syftet att säkerställa att eleverna är på rätt väg med sin läsning och skolan med sitt uppdrag att lära eleverna läsa. Vad är då kontrollpunkten för de elever som markeras med en kod och vars resultat inte betraktas som fullvärdigt eller inte ens deltar i kontrollen? En förhoppningsfull tanke är att det sköts ute på de enskilda skolorna där yrkesskickliga och engagerade pedagoger tar uppdraget att lära elever läsa på största allvar.

Kommunikationen mellan de olika verksamhetsnivåerna behöver hitta nya vägar för att rätt information ska nå fram till rätt person. Ett sätt kan vara att kartlägga var kommunikationen brister och förbättra dessa punkter. Man kan också tänka sig att rektor och specialpedagog informeras gemensamt och att dessa får i uppdrag att utarbeta eventuella åtgärder utifrån resultaten. En annan väg att gå är att ålägga rektor att rapportera in vilka åtgärder hen gör. Ytterligare ett alternativ är att avsluta kommunens arbete med just den här typen av screening och istället hitta andra material som är anpassade för Lgr 11.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att arbetet med den kommunala screeningen ser olika ut på våra två skolor, vilket vi menar handlar om skillnader i personalomsättning och kommunikationen mellan rektor och pedagoger. En annan viktig faktor är hur olika skolor/personer tänker kring resultat och vad man gör med dem. Vi har också konstaterat att synen på screeningen och dess betydelse skiljer sig mellan de olika organisationsnivåerna, något som främst kan spåras till brister i kommunikation mellan nivåerna. Kommunikation och resultat är de mönster som tydligast har framkommit i arbetet. Slutligen ser vi en stor tveksamhet till materialets utformning, vilket vi tolkar som att tiden är mogen för ett nytt material som är mer anpassat till dagens läroplan och den forskning kring bedömning som är tillgänglig idag.

Metoddiskussion och tankar kring fortsatt forskning

I detta kapitel diskuteras metodvalet och huruvida vi tycker att vi har funnit svar på våra forskningsfrågor. Slutligen har vi en kort kommentar till ett fortsatt arbete inom ämnet.

Två av intervjuerna genomfördes med oss båda som intervjuare, de övriga fördelade vi mellan varandra utifrån tids- och avståndsaspekt. Det analysarbete som en transkribering innebär har livligt diskuterats och kommunicerats, vilket har varit en hjälp i det fortsatta arbetet. Intervjuer är tämligen tidskrävande, både i genomförandet och i efterarbetet. Det ska dessutom vara möjligt att hitta gemensamma träfftider och en bra lokal för själva intervjun. Nästa steg, transkribering är också en aktivitet som tar lång tid och koncentration i anspråk. Dock är det ett bra sätt att analysera texten på djupet. Det svåraste med en intervju, menar vi, är att ställa rätt följdfråga vid rätt tillfälle. Arbetet med dokumentstudier är av ett helt annat slag, men även där har vi sett en fördel med att vara två författare. Att samtala, resonera och diskutera till exempel betygsstatistik kan hjälpa en att analysera på en djupare nivå än vad man gör på egen hand.

Vi valde två skolor med liknande förutsättningar, med hög andel anslag utifrån socio-ekonomisk faktor samt stor andel nyanlända elever. Det är mycket möjligt att vår studie skulle få ett annat resultat om vi valde skolor med andra förutsättningar. Även bristen på kontinuitet i personalfrågan menar vi har betydelse för våra resultat. Om även rektor Hugin haft möjlighet att delta i studien hade säkerligen ytterligare intressanta tankar om resultat och rektors roll i screening funnits med i analysarbetet.

Vi tycker att vi har fått svar på våra frågor och vi har också uppmärksammat fler infallsvinklar på fenomenet screening som skulle kunna undersökas ytterligare. Att vilja kontrollera elevers språkutveckling för att säkerställa att alla utvecklas mot kunskapskravens mål att kunna använda språket på ett rikt och nyanserat sätt behöver i sig inte alls vara av ondo. Problemet uppstår när mätverktyget inte mäter det som efterfrågas utan istället baseras på en för den aktuella gruppen okänd erfarenhetsvärld. Den vita medelklass som står för de flesta normeringar av svenska lästester har föga gemensamt med till exempel Muninskolans elever där ungefär hälften har ett annat ursprung än etniskt svenskt och flertalet av de svenska eleverna inte heller de tillhör normeringsgruppen. Det här är inte heller ett isolerat problem kopplat till Muninskolans kontext utan ett fenomen kopplat till socioekonomiskt svaga områden över hela Sverige. Det är angeläget att med forskningens hjälp undersöka vad ett mer rättvist mätinstrument skulle visa för resultat och även så att ta reda på hur skolan på bästa sätt ska genomföra sitt kompensatoriska uppdrag och ge alla elever rätten till sitt språk. Ytterst är detta en fråga om demokrati och hur stor roll din sociala bakgrund ska spela i ett modernt Sverige.

Andra intressanta områden att undersöka närmare är motiven till att använda sig av screening som mätverktyg och vad kommuner i stort anser sig få veta genom resultaten. Mer specifikt kopplat till kommun X skulle en grundlig granskning av vad respektive deltagande skolenhet gör med sina resultat och i vilken kontext arbetet pågår vara intressant att genomföra för att identifiera möjligheter till förbättringar i kommunens arbete med en likvärdig utbildning.

Källförteckning

- Backman, Jarl. (2016). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.
- en läsande klass*. (den 17 12 2016). Hämtat från <http://www.enlasandeklass.se/>
- Holm, Lars. (2009). Who evaluates the evaluation? *Nordisk Pedagogik*, 137-148.
- Jacobsson, Christer. (2014). *Läskedjor2*. Stockholm: Hogrefe Psykologiförlaget AB.
- Jacobsson, Anders. (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 152-170.
- Keenan, Janice M; Betjemann, Rebecca S; Olson, Richard K. (2008). Reading Comprehension Tests Vary in the Skills They Assess; Differential Dependence on Decoding and Oral Comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 281-300.
- Kommun X. (2012). *Handlingsplan för läs- och skrivutveckling 2012*.
- Korp, Helena. (2011). *Kunskapsbedömning - vad, hur och varför*. Stockholm: Skolverket.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundahl, Christian. (2014). *Bedömning för lärande*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Lundahl, Christian. (2016). Skillnaden mellan summativ och formativ bedömning. <https://www.youtube.com/watch?v=PgOnEHYS-o0>.
- Lundberg, Ingvar. (2001). *Vilken bild är rätt?* Stockholm: Natur och Kultur.
- Läraryrket. (den 17 12 2016). *Lärarnas nyheter*. Hämtat från Pedagogiska magasinet: <http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2014/09/25/lasande-klass-ar-hemmabygge-utan-vetenskaplig-grund>
- Lärarnas riksförbund. (den 17 12 2016). *Skolvärlden*. Hämtat från <http://skolvarlden.se/artiklar/kritik-mot-en-lasande-klass>
- Migrationsverket. (den 10 12 2016). *Ordförklaringar*. Hämtat från <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Ordforklaringar.html>
- Myrberg, Mats. (2007). *Dyslexi - en kunskapsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Myrberg, Mats; Lange, Anna-Lena. (2005). *Identifiering, diagnostik samt specialpedagogiska insatser för elever med läs- och skrivsvårigheter, Konsensusprojektet*. Stockholm: Specialpedagogiska institutet och Lärarhögskolan i Stockholm.
- Nilholm, Claes. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Malmö: Studentlitteratur.

- Pehrsson, Anita & Sahlström, Eva. (1999). *Kartläggning av läsning och skrivning ur ett deltagarperspektiv*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för specialpedagogik.
- Reich, Robert B. (2008). Why the rich are getting richer and the poor, poorer. i L. Weis, *The Way Class Works* (ss. 13-25). New York and London: Routledge.
- Rimrod, Sheryl; Lightman; Roberts, Lynn; Denckla, Martha B; Cutting, Laurie. (2005). Are all tests of reading comprehension the same? *Poster presented at the annual meeting of the International Neuropsychological Society*. St Louis, MO, USA.
- SBU. (2014). *Dyslexi hos barn och ungdoma - tester och insatser. En systematisk litteraturoversikt. SBU-rapport nr 225*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmen*.
- Skolverket. (2012). *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid Rapport 374*.
- Skolverket. (2014). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. Stockholm.
- Skolverket. (2015). *Skolverkets lägesbedömning 2015, rapport nr 421*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (den 17 12 2016). Hämtat från <http://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2016/svenska-elever-battre-i-pisa-1.255881>
- Skolverket. (den 11 12 2016a). *PISA*. Hämtat från <http://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2016/svenska-elever-battre-i-pisa-1.255881>
- Skolverket. (den 12 11 2016b). *Utbildning för nyanlända*. Hämtat från Skolverket: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_url_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3576.pdf%3Fk%3D3576
- Skolverket. (den 12 11 2016c). *Vad är bedömning?* Hämtat från www.skolverket.se.
- Skolverket. (den 27 12 2016d). *Formativ bedömning*. Hämtat från <http://www.skolverket.se/bedomning/bedomning/formativ-bedomning-1.223359>
- Sundberg, Daniel. (den 13 11 2016). www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-sundberg-daniel.071012-laroplansteori.pdf. Hämtat från www.skeptron.uu.se: www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-sundberg-daniel.071012-laroplansteori.pdf
- Säljö, Roger. (2014). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (2001). *Lärande ledare*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

- Wahlström, Ninni. (den 27 09 2016). *Läroplansteori och didaktik upplaga 2 - digitalt utvärderingsexemplar*. Hämtat från https://issuu.com/gleerups/docs/1__roplansteori_och_didaktik2_uppl
- Wedin, Åsa. (2010). Bedöma eller döma? *Pedagogisk forskning i Sverige*, ss. 219-231.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.
- Ärlestig, Helene. (2008). *Communications between principals and teachers in succesful schools*. Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå universitet. Hämtat från [urn:nbn:se:umu:diva-1927](http://nbn:se:umu:diva-1927)

Bilagor

- Följebrev inför intervju
- Intervjuguide områdeschef
- Intervjuguide läs- och skrivutvecklare
- Intervjuguide rektor
- Intervjuguide specialpedagog
- Intervjuguide pedagog

Hej!

Vi är två lärare, Teresa Stenberg och Ulrika Enmark som läser specialpedagogprogrammet vid Umeå Universitet. Den här terminen arbetar vi med vårt examensarbete som vi valt att rikta in mot den i vår kommun obligatoriska screeningen i årskurs 2. Som specialpedagog är det viktigt att värna om elevers lagstadgade rätt till en likvärdig utbildning oavsett skolenhet och elevers enskilda förutsättningar. Vår förhoppning är att genom vår studie skapa större kunskap om likvärdigheten kan förbättras och hur det i så fall skulle kunna gå till.

Det vi tänkt oss att studera är vad som händer ute på skolorna med resultatet efter att det återkopplats till skolans rektor av kommunens läs och skrivutvecklare och vad som påverkar det vidare arbetet. Datainsamlingen består av intervjuer med klasslärare som deltagit i arbetet med resultaten, specialpedagog, speciallärare och rektor. Intervjuerna beräknas ta ungefär en timme per deltagare och är tänkta att genomföras under vecka 40- 42. Det insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt och redovisningen av vår presentation kommer att utformas på ett sådant sätt att ingen enskild person kan komma att identifieras. Genomförandet av vår studie görs i samarbete med områdeschefer och rektorer; givetvis är deltagande i studien helt frivilligt. Har ni frågor som gäller studien är ni välkomna att kontakta oss.

Teresa Stenberg

Ulrika Enmark

Intervjuguide områdeschef

Ämnesområde	Frågor
Personlig information	1. Vilket uppdrag har du i din organisation? 2. Vilken utbildning har du?
Organisations nivå	3. Vilket syfte och mål uppfattar du att den obligatoriska screeningen av åk 2 har? 4. Finns det en uttalad kunskapssyn på förvaltningen? a) hur har den formats/valts ut/skapats? b) hur kommuniceras den ut i verksamheterna? 5. Vem är ansvarig för arbetet med kunskapsuppföljning på förvaltningsnivå? 6. Återkopplas resultatet från screeningarna till er på förvaltningsnivå? a) Om ja, återkopplas resultat av uppföljningen till er? b) Om ja, vad gör förvaltningsnivå med resultaten? c) Om ja, vad händer om en skola inte förbättrar sina resultat? 7. Ekonomi a) Kostnader för screeningen b) Hur finansieras kostnaderna?
Gruppenivå	Det är obligatoriskt för skolor att genomföra screeningen. Finns det möjligheter till stöd från förvaltningen i arbetet med att använda resultaten i verksamheten? Andra former av hjälp och stöd?
Individnivå	
Utveckling	Vad tänker du är det viktigaste för att skolan ska lyckas väl med arbetet utifrån resultatet?

Bilaga 3

Intervjuguide läs och skrivutvecklare

Ämnesområde	Frågor
Personlig information	1. Vilket uppdrag har du i din organisation? 2. Vilken utbildning har du?
Organisationsnivå	3. Vilket syfte och mål uppfattar du att den obligatoriska screeningen av åk 2 har? 4. Finns det en uttalad kunskapssyn på förvaltningen? a) hur har den formats/valts ut/skapats? b) hur kommuniceras den ut i verksamheterna? 5. Vem är ansvarig för arbetet med kunskapsuppföljning på förvaltningsnivå? 6. Återkopplas resultatet från screeningarna till er på förvaltningsnivå? a) Om ja, återkopplas resultat av uppföljningen till er? b) Om ja, vad gör förvaltningsnivå med resultaten? c) Om ja, vad händer om en skola inte förbättrar sina resultat? 7. Ekonomi a) Kostnader för screeningen b) Hur finansieras kostnaderna?
Gruppenivå	Det är obligatoriskt för skolor att genomföra screeningen. Finns det möjligheter till stöd från förvaltningen i arbetet med att använda resultaten i verksamheten? Andra former av hjälp och stöd? Vad är tanken att skolor ska använda resultaten till?
Individnivå	Vilka instruktioner har ni som nya läs och skrivutvecklare fått kring screeningen? Hur ser du på screeningens summativa funktion i kontrast till Skolverkets material som är formativt? Vad är det som hindrar en direkt övergång till Skolverkets material?
Utveckling	Vad tänker du är det viktigaste för att skolan ska lyckas väl med arbetet utifrån resultatet?

Intervjuguide Rektor

Ämnesområde	Frågor
Personlig information	1. Vilket uppdrag har du i din organisation? 2. Vilken utbildning har du?
Organisationsnivå	3. Hur har du som pedagogisk ledare fått ta del av informationen om screeningen från förvaltningsnivå? 4. Vad uppfattar du är screenings syfte och mål? 5. Vad anser du vara din roll i arbetet med screeningen? 6. Finns det möjligheter till stöd från förvaltningen i arbetet med att använda resultaten i verksamheten? Andra former av hjälp och stöd?
Gruppenivå	7. Vem eller vilka personer ansvarar för genomförandet av screeningen i din personalgrupp? 8. Vilka pedagoger återkopplar resultatet till i din personalgrupp? a) Hur görs det urvalet? 9. Vem har ansvaret för det vidare arbetet med eleverna utifrån det återkopplade resultatet? a) Varför har ansvaret fördelats just så som du beskriver? 10. Vilken påverkan har resultatet från screeningen på det fortsatta arbetet med eleverna? 11. Har du själv deltagit i arbetet med att utarbeta förslag på fortsatt arbete med elevgruppen utifrån de presenterade resultaten? a) Om ja, berätta hur. b) Om nej, berätta varför
Individnivå	12. Vad mynnade det återkopplade resultatet ut i rent konkret? (Arbetsätt, val av arbetsmaterial, resursfördelning osv) 13. Utvärderas ert arbete för att undersöka om elevernas resultat förändrats av era insatser? a) Om ja; på vilket sätt går utvärderingen till? b) Vem har ansvar för utvärderingen? c) Vilken typ av test används som kontrollmätning? d) Hur har kontrollredskapet valts ut? e) Återkopplas resultatet av skolans arbete med screeningen till förvaltningen?
Utveckling	13. Vad tänker du är det viktigaste för att skolan ska lyckas väl med arbetet utifrån resultatet?

Intervjuguide specialpedagog/speciallärare

Ämnesområde	Frågor
Personlig information	1. Vilket uppdrag har du i din organisation? 2. Vilken utbildning har du?
Organisationsnivå	. Vilken roll har du i arbetet med screeningen? . Hur fick du resultaten från screeningen VT -16 presenterade för dig? Fanns det möjligheter till stöd från förvaltningen i arbetet med att använda resultaten i verksamheten? Andra former av hjälp och stöd?
Gruppnivå	6. Hur fördelas ansvaret för arbetet med de återkopplade resultaten i personalgruppen? a) Hur görs ansvarsfördelningen? 7. Berätta om det praktiska arbetet; vad bestämde ni er för att göra utifrån resultaten? Vilka arbetssätt/metoder valdes ut? a) Hur gjordes urvalet? 8. Hur påverkas det specialpedagogiska arbetet av screeningen?
Individnivå	8. Återkopplas resultatet från screeningen till elever och föräldrar? 9. Utvärderas ert arbete för att undersöka om elevernas resultat förändrats av era insatser? 1) Om ja; på vilket sätt går utvärderingen till? 2) Vem har ansvar för utvärderingen? 3) Vilken typ av test används som kontrollmätning? 4) Hur har kontrollredskapet valts ut?
Utveckling	10. Tror du att det finns andra sätt att arbeta som skulle gynna elevernas läsutveckling bättre? 1) Om ja, berätta om det. 2) Om nej; Varför används inte de metoderna? 11. Vad tänker du är det viktigaste för att skolan ska lyckas väl med arbetet utifrån resultatet?

Intervjuguide pedagog

Ämnesområde	Frågor
Personlig information	1. Vilket uppdrag har du i din organisation? 2. Vilken utbildning har du?
Organisationsnivå	3. Hur fick du resultaten från förra årets screening presenterade för dig? 4. Finns det möjligheter till stöd från förvaltningen i arbetet med att använda resultaten i verksamheten? Andra former av hjälp och stöd?
Gruppnivå	5. Vem har ansvarat för arbetet med de återkopplade resultaten i personalgruppen? 6. Berätta om det praktiska arbetet; vad bestämde ni er för att göra utifrån resultaten? a) Vilka arbetssätt/metoder valdes ut? b) Hur gjordes urvalet?
Individnivå	7. Återkopplas resultatet från screeningen till elever och föräldrar? 8. Utvärderas ert arbete för att undersöka om elevernas resultat förändrats av era insatser? 1) Om ja; på vilket sätt går utvärderingen till? 2) Vem har ansvar för utvärderingen? 3) Vilken typ av test används som kontrollmätning? 4) Hur har kontrollredskapet valts ut?
Utveckling	9. Tror du att det finns andra sätt att arbeta som skulle gynna elevernas läsutveckling bättre? 1) Om ja, berätta om det. 2) Om nej; Varför används inte de metoderna? 10. Vad tänker du är det viktigaste för att skolan ska lyckas väl med arbetet utifrån resultatet?

